

יוקר המחיה בישראל ובמדינות המפותחות והתמודדות מערכתית עם הסוגיה

כתיבה: בת חן רוטנברג, כלכלנית | אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי
תאריך: ג' בשבט תש"ף, 29 בינואר 2020

סקירה כלכלית משווה

תוכן עניינים

2.....	תמצית	
3.....	מבוא	.1
3.....	תוצר לנפש	1.1
4.....	שער החליפין	1.2
5.....	יוקר המחיה בישראל	.2
5.....	רמת המחירים בישראל בעשור האחרון	2.1
7.....	רמות מחירים בקטגוריות צריכה	2.2
12.....	שינוי בהכנסות ובמדד המחירים של משקי בית לפי חמישוני הכנסה	2.3
12.....	הסיבות לפערי המחירים	2.4
18.....	כלי מדיניות אפשריים	.3
18.....	רמת התחרותיות	3.1
21.....	רגולציה	3.2
24.....	מנגנונים להתמודדות במדינות מפותחות	.4
24.....	גרמניה	4.1
25.....	בלגיה	4.2
27.....	צרפת	4.3
27.....	לטביה	4.4
29.....	קנדה	4.5
30.....	ספרד	4.6
31.....	בריטניה	4.7
32.....	פורטוגל	4.8
33.....	הולנד	4.9
33.....	אסטוניה	4.10
35.....	אירלנד	4.11
36.....	אוסטריה	4.12
36.....	שבדיה	4.13
39.....	ליטא	4.14
40.....	דין	.5

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חברת הכנסת אורית פרקש הכהן ועניינו התמודדות מערכתית של מדינות מפותחות עם יוקר המחיה. במסמך יוצגו סקירה של יוקר המחיה בישראל בשנים האחרונות, כלי מדיניות אפשריים ומנגנונים להתמודדות עם סוגיית יוקר המחיה בכמה מדינות מפותחות.

יוקר המחיה הוא משתנה עומק, התלוי במגוון משתנים מסבירים: התוצר לנפש, שער החליפין, רמת התחרותיות, פתיחות ליבוא, רמת פריון, רגולציה, ביורוקרטיה ומשתנים נוספים. משתנים מסבירים אלו תלויים בשינויים בשווקים (העדפות הצרכנים, טכנולוגיות חדשות וכדומה) ובמדיניות הננקטת על ידי משרדי הממשלה, מאסדרים ורשויות ציבוריות (רפורמות מבניות, מדיניות הריבית ושער החליפין, מדיניות מיסוי וכדומה).

לפי התיאוריה הכלכלית, יש מתאם וקשר סיבתי בין רמת המחירים לבין התוצר לנפש. לפיכך, לנוכח נתוני התוצר לנפש בשנת 2018, היינו מצפים שרמת המחירים בישראל תהיה כ-94 ביחס ל-100 – ממוצע מדינות ה-OECD המשמש נקודת הייחוס, אך בפועל רמת המחירים הייתה 118. כלומר, **בשנת 2018 רמת המחירים בישראל הייתה גבוהה בשיעור של כ-26.1% מהרמה הצפויה על פי התוצר לנפש.**

על פי סקירת המתאם בין התוצר לנפש לבין רמת המחירים ב-36 מדינות ה-OECD, בשנת 2018 רמת המחירים ב-24 מדינות הייתה גבוהה מהרמה הצפויה על פי נתוני התוצר לנפש, וב-12 מדינות רמת המחירים הייתה נמוכה מהרמה הצפויה. **בישראל רמת המחירים גבוהה מהרמה הצפויה בשיעור הגבוה ביותר (26.1% כאמור).**

בעשור האחרון חלו שלוש קפיצות מדרגה ברמת המחירים בישראל לעומת ממוצע מדינות ה-OECD (100): בשנת 2008 חלה עלייה בשיעור של 15.9%, לרמת מחירים של 102; בשנת 2013 חלה עלייה בשיעור של 9.9%, לרמת מחירים של 111; בשנת 2017 חלה עלייה בשיעור של 6.2%, לרמה של 120, ובשנת 2018 – ירידה בשיעור של 1.7%. השכר הריאלי המתוקנן לפי כוח קנייה עלה בישראל בשנים 2015 עד 2018 בשיעור של 9.2%, וישראל מוצבת במקום התשיעי מתוך 35 מדינות ה-OECD בשיעור הגידול בשכר הריאלי המתוקנן לפי כוח קנייה בשנים אלו.

לממשלה יש כמה כלי מדיניות אפשריים לטיפול ביוקר המחיה, והם נמצאים בידי גופים שונים. הכלי העיקרי הוא **עידוד התחרותיות בשווקים** כך שהמחירים ייקבעו בשיווי משקל תחרותי ויימנעו מצבים של חוסר תחרותיות בגין ריכוזיות גבוהה וחסמי כניסה. **בישראל אין גורם יחיד שתחום אחריותו הוא יוקר המחיה** אלא פועלים בתחום זה כמה גופים; כל אחד מהם מורשה לטפל בסוגיית יוקר המחיה מנקודת מבט מסוימת אך לאף אחד מהם אין סמכות מלאה או מקיפה בעניין.

לפי הסקירה המשווה, **בכל המדינות המפותחות שנסקרו אין גוף יחיד העוסק באופן מערכתי בנושא יוקר המחיה.** במדינות מפותחות רבות, כמו בישראל, **רשות התחרות** היא גורם מרכזי בסקירת המצב הקיים ובשמירה ופיקוח על התחרותיות בשווקים ורמת המחירים בהם, **והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה** היא הגורם הראשי האחראי למדידת רמת המחירים.

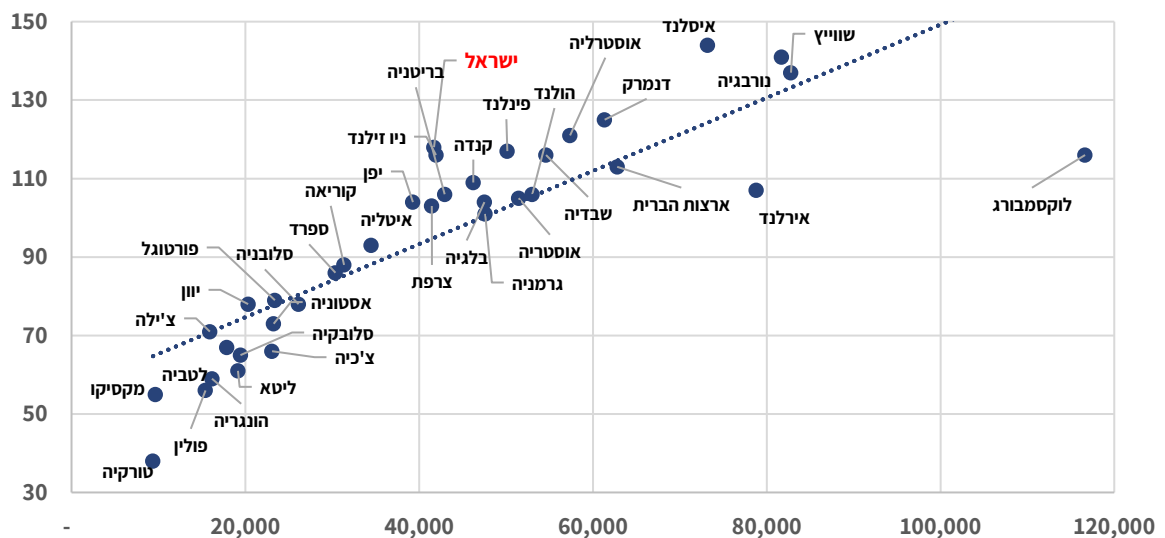
1. מבוא

יוקר המחיה הוא רמת המחירים במדינה לעומת רמת המחירים במדינות אחרות. אפשר לבחון את רמת המחירים הכוללת ואת רמת המחירים של קבוצת מוצרים (דיוור, מזון וכדומה). לפי הספרות הכלכלית, יש לבחון כמה משתנים ביוקר המחיה, לרבות התוצר לנפש ושער החליפין.

1.1 תוצר לנפש

בהינתן סחר חופשי בין מדינות, רמת המחירים ביניהן צפויה להיות דומה. ואולם, לא כל המוצרים והשירותים סחירים ולעיתים יש חסמי יבוא. הפערים ברמות המחירים בין המדינות נובעים מפערי מחירים בין המוצרים והשירותים הלא-סחירים ומחסמי יבוא. במדינות עם תוצר לנפש נמוך מחירי המוצרים והשירותים הלא-סחירים צפויים להיות נמוכים – תופעה הנקראת "The Penn Effect" (ניתוח של Balassa¹ ושל Samuelson² שאושש במחקרים אמפיריים במשך השנים).³ לפיכך, ייתכן כי רמת המחירים במדינה תהיה גבוהה לעומת מדינות אחרות אולם התוצר לנפש יהיה גבוה בשיעור גבוה יותר מרמת המחירים, ועל כן יוקר המחיה יהיה נמוך יחסית למצופה. בתרשים 1 שלהלן מוצגים רמת המחירים והתוצר לנפש במדינות המפותחות בשנת 2018.

תרשים 1 – רמת המחירים והתוצר לנפש במדינות המפותחות בשנת 2018⁴

¹ Balassa, Bela, [The Purchasing Power Parity Doctrine: A Reappraisal](#), *Journal of Political Economy* 72 (1964), pp. 584–596.

² Samuelson, Paul A., [Theoretical Notes on Trade Problems](#), *Review of Economics and Statistics* 46 (1964), pp. 145–154.

³ Ehsan U. Choudhri and Mohsin S. Khan, [Real Exchange Rates in Developing Countries: Are Balassa-Samuelson Effects Present?](#), *IMF Staff Papers*, 52, 3(2005), pp. 387–409.

⁴ **Price level:** OECD, [Purchasing Power Parities for GDP](#); **GDP per Capita in current prices:** The World Bank, [Data - GDP per capita \(current US Dollars\)](#), accessed: 7 January 2018.

מההשוואה בתרשים עולה כי בהינתן התוצר לנפש בישראל בשנת 2018, היינו מצפים שרמת המחירים תהיה כ-94, כלומר מתחת לממוצע ה-OECD (100), אולם אפשר לראות כי רמת המחירים בשנת 2018 הייתה 118, קרי **רמת המחירים בישראל גבוהה בשיעור של כ-26.1% מהרמה הצפויה**.⁵ את רמת המחירים בישראל יש להשוות למדינות אחרות עם תוצר לנפש דומה, כגון בריטניה, צרפת וניו זילנד, הנמצאות מעל קו המגמה. רמת המחירים בישראל (118) גבוהה יותר מרמת המחירים של לוקסמבורג (116), אך שהתוצר לנפש בלוקסמבורג (116,945 דולר) גבוה בכ-180% מהתוצר לנפש בישראל (41,715 דולר). מבחינת מיקום המדינות הנסקרות, 24 מדינות מתוך 36 מדינות הן מעל קו המגמה, כלומר רמת המחירים בהן גבוהה מהרמה הצפויה על פי נתוני התוצר לנפש, ו-12 מדינות הן מתחת לקו המגמה, כלומר רמת המחירים בהן נמוכה מהרמה הצפויה על פי נתוני התוצר לנפש. בקרב המדינות מעל קו המגמה, **הפער בישראל הוא הגבוה ביותר, כ-26.1%** כאמור, ואחריה ניו זילנד (23.7%) ואיסלנד (18.2%). בקרב המדינות מתחת לקו המגמה, הפער הגבוה ביותר הוא בטורקיה – 41%, בלוקסמבורג – 37.9% ובפולין – 19.9%.

1.2 שער החליפין

יחס רמת המחירים בין מדינות מהווה למעשה את **שער החליפין הריאלי** ביניהן. נושא זה נחקר בספרות הכלכלית לגבי ישראל בעיקר בעניין הפער בין שער החליפין הנומינלי לשער החליפין הריאלי, בבחינת קיומו של ייסוף יתר של השקל.⁶

מדד פשטני, שבו נבחן שער החליפין הריאלי באמצעות מחיר של מוצר יחיד הוא מדד הביג מק. מדד הביג מק הומצא על ידי האקונומיסט ב-1986 כדרך להשוואה בין שער החליפין הריאלי (הפער בין מחירי ההמבורגרים) לבין שער החליפין הנומינלי. המדד מבוסס על שוויון כוח קנייה (PPP), כלומר בחינת המחיר בעבור מוצר דומה, במקרה זה המבורגר. לפי בדיקה שנערכה ביולי 2019, מחיר הביג מק בישראל היה 17 ש"ח או 4.77 דולר, יחס המחירים היה 2.96 ש"ח לדולר לעומת שער חליפין של 3.57 ש"ח לדולר. כלומר, השקל לעומת הדולר נסחר ב-17% מתחת לערכו. לפי בדיקה שנערכה בינואר 2020, השקל לעומת הדולר נסחר ב-13.3% מתחת לערכו. בשתי הבדיקות **מחיר ההמבורגר בישראל היה השישי בגובהו בקרב המדינות שנבדקו – גבוה במידה ניכרת מהמחיר המצופה לפי נתוני תוצר לנפש** (לאחר שווייץ, ארצות הברית, שבדיה, קנדה ונורבגיה – כולן מדינות עם תוצר לנפש גבוה לעומת ישראל).⁷

⁵ להרחבה ראו: בת חן רוטנברג, [נתונים על יוקר המחיה בישראל בהשוואה למדינות המפותחות](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 17 בדצמבר 2017.

⁶ בנק ישראל, [ההתפתחויות הכלכליות – ספטמבר עד דצמבר 2011](#), פברואר 2012, עמ' 33; Z. Eckstein and A. Friedman, [The equilibrium real exchange rate for Israel](#), *BIS Papers* 57 (2011), pp. 201–214.

⁷ [The Big Mac index](#), *The Economist*, January 2020.

שינוי בשער החליפין הנומינלי משפיע על רמת המחירים בכמה דרכים. ייסוף המטבע המקומי מוביל לירידה במחירי המוצרים והשירותים המיובאים, לרבות חומרי גלם המשמשים בעבור ייצור מקומי ומוצרי השקעה המשמשים בעבור הרחבת פוטנציאל הייצור המקומי. עם זאת, בעת השוואת רמת המחירים במדינה כלשהי לרמת המחירים במדינות אחרות יש להמיר את המחירים למטבע אחר. על כן, בעקבות ייסוף המטבע המקומי רמת המחירים תהיה גבוהה יותר.⁸ לפי מחקר של בנק ישראל, השינויים בשער החליפין כמעט שאינם מחלחלים למחירים המקומיים; לכן בעקבות **ייסוף השקל, רמת המחירים גבוהה ביחס לחו"ל**.⁹

את הסיבות לפער המחירים אפשר להציג **ברמה המשקית**, כגון שינוי בתוצר לנפש, שינוי בשער החליפין, תשתיות, כישורי כוח העבודה וכדומה, ו**ברמה הענפית**, כגון רמת התחרותיות, פרויקט בענף, חסמי כניסה בענף, פתיחות ליבוא וכדומה, כמפורט בסעיף 3.1 שלהלן.

2. יוקר המחיה בישראל

בסעיפים שלהלן מוצגים נתונים על רמת המחירים בישראל בהשוואה לממוצע מדינות ה-OECD במשך השנים, השוואת מוצרים בקטגוריות צריכה שונות, שינוי בהכנסה ובהוצאה של משק בית לפי עשירונים של הכנסה נטו ושינוי בהכנסה נטו ובמדד המחירים לפי חמישונים של הכנסה.

2.1 רמת המחירים בישראל בעשור האחרון

בעשור האחרון עלה נושא יוקר המחיה לסדר-היום הציבורי פעם אחר פעם, ובעיקר כשהחלה המחאה החברתית של קיץ 2011, בעיקר סביב נושאי מחירי הדיור, המזון והדלק. בעקבות המחאה החברתית הקימה הממשלה ועדה ציבורית בראשות פרופ' מנואל טרכטנברג. המלצות ועדה זו מוצגות בתיבה שלהלן.

נתוני ה-PPP¹⁰ של המיזם המשותף של ה-OECD והאיחוד האירופי משמשים כלי להשוואה בין מחירי המוצרים במדינות המפותחות. נתוני כוח הקנייה מתקבלים מהשוואת מחיריהם של מעל 3,000 מוצרים ושירותים בכל מדינה ומדינה. בתרשים 2 שלהלן מוצג פירוט של רמת המחירים בישראל בין 2007 ל-2018 לעומת רמת המחירים הממוצעת במדינות ה-OECD. רמת המחירים

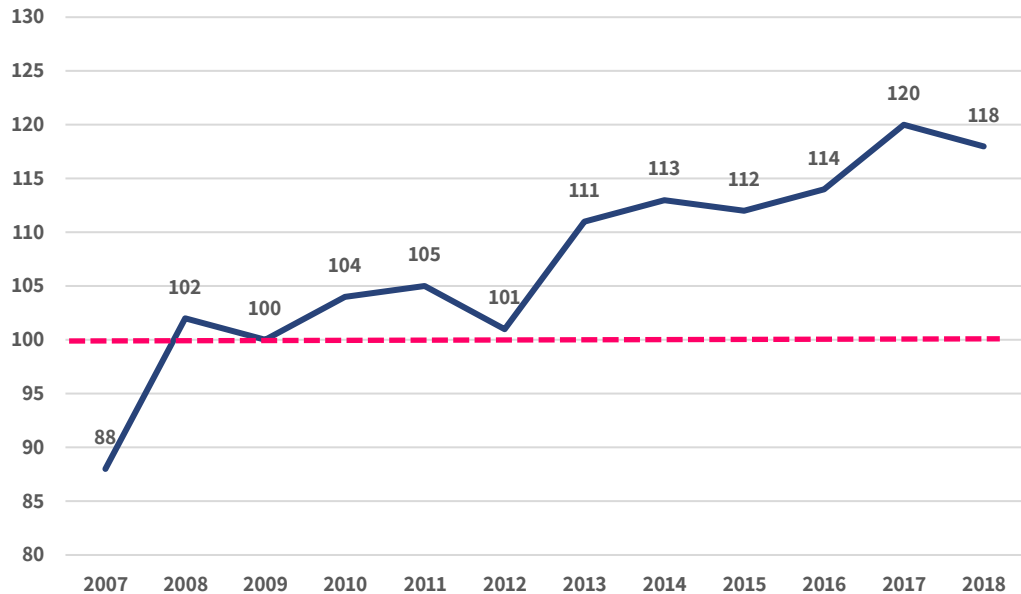
⁸ לדוגמה, בשנה כלשהי מחיר מוצר בישראל הוא 4 ש"ח והמחיר באירופה הוא 1 אירו, שער החליפין הוא 4 ש"ח לאירו - כלומר המחיר זהה. בשנה שלאחר מכן המחירים במטבע המקומי לא משתנים, אולם חל ייסוף של 25% בשער השקל לעומת שער האירו, וכעת שער החליפין הוא 3 ש"ח לאירו ומחיר המוצר בישראל הוא 1.3 אירו, אף שמחירו בש"ח לא השתנה. כך, ייסוף בשיעור של 25% בשער השקל לעומת האירו מוביל לפער מחירים של 33% בין מחיר המוצר בישראל למחיר המוצר באירופה, אף שבשתי המדינות לא חל שינוי במחיר המוצר במטבע מקומי.

⁹ בנק ישראל, דוח בנק ישראל לשנת 2015, **פרק א': המשק והמדיניות הכלכלית**, 2 באפריל 2016.

¹⁰ PPP: Purchasing Power Parity, שוויון כוח קנייה.

היא היחס בין שווי הקנייה לבין שער החליפין. יש לציין כי לשער החליפין יש השפעה על רמת המחירים ועל כן יכולות לחול בה תנודות.

תרשים 2 – רמת המחירים בישראל לעומת הרמה הממוצעת ב-OECD (2007–2018)¹¹

מהנתונים בתרשים עולה כי בשנת 2007 רמת המחירים בישראל הייתה נמוכה מרמת המחירים במדינות ה-OECD בשיעור של כ-12%. בעשור האחרון חלו שלוש קפיצות מדרגה:

- בשנת 2008 חלה עלייה בשיעור של **15.9%**, לרמת מחירים של 102;
- בשנת 2013 חלה עלייה בשיעור של **9.9%**, לרמת מחירים של 111;
- בשנת 2017 חלה עלייה בשיעור של **6.2%**, לרמה של 120.

בשנת 2018 רמת המחירים בישראל ירדה בשיעור של 1.7%. יש לציין כי התוצר לנפש בתקופה זו (2007–2018) עלה בשיעור של כ-18.6%,¹² ומדד השכר הממוצע הריאלי עלה בשיעור של 11.8%.¹³

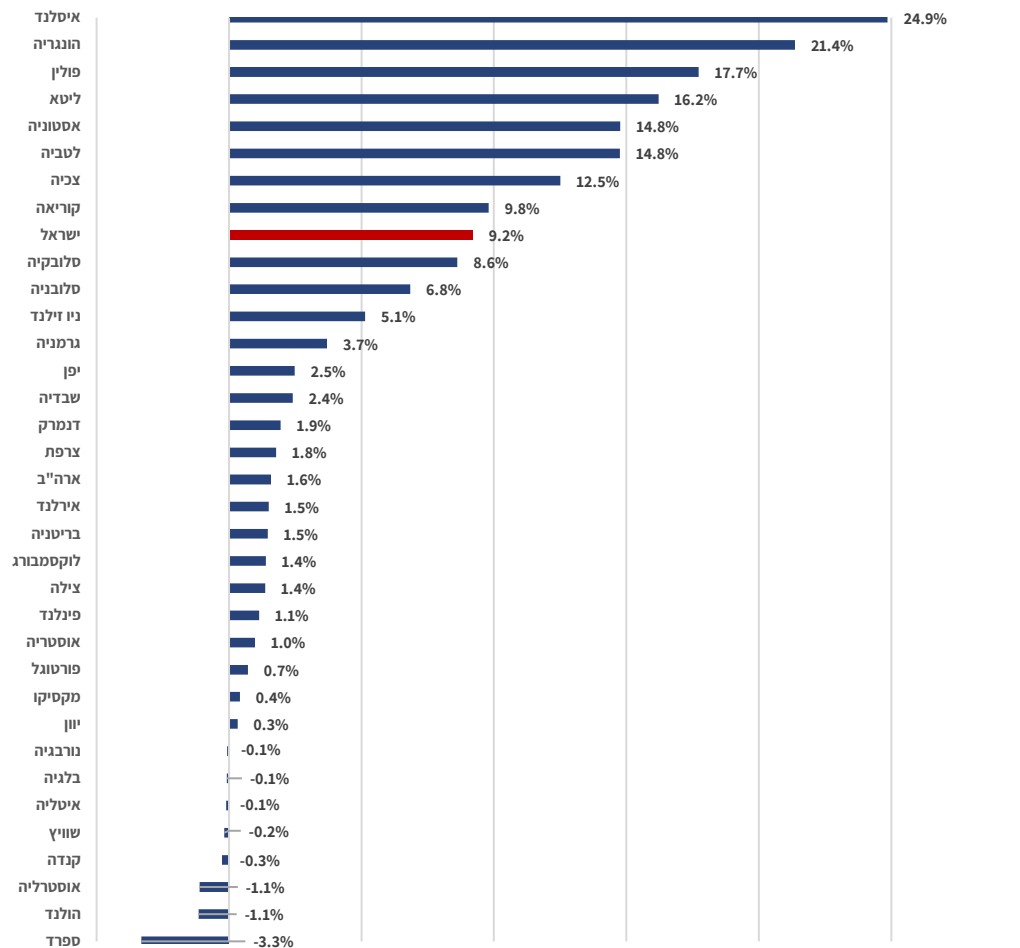
לצד השינוי ברמת המחירים בישראל יש לבחון גם את השינוי בשכר הריאלי, המתוקן לפי כוח קנייה. נתון חיובי מלמד כי בתקופה הנדונה השכר עלה בקצב מהיר יותר מרמת המחירים. בתרשים 3 שלהלן מפורטים שיעורי השינוי של השכר הריאלי המתוקן לפי כוח קנייה במדינות ה-OECD בשנים 2015 עד 2018.

¹¹ הלמ"ס, שנתון סטטיסטי 2018, לוח 14.26, שנים: 2014, 2015, 2017, לוח 11.26, שנת 2018.

¹² הלמ"ס, שנתון סטטיסטי – 2018: לוח 11.2, ספטמבר 2019. עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

¹³ בנק ישראל, סטטיסטיקה – שוק העבודה ודמוגרפיה: מדד השכר החודשי הממוצע למשרת שכיר, כניסה: 17 בדצמבר 2018.

תרשים 3 – שינוי השכר הריאלי לפי כוח קנייה במדינות ה-OECD (2015 עד 2018)¹⁴

על פי נתוני התרשים, השכר הריאלי המתוקן לפי כוח קנייה עלה בישראל בשנים 2015 עד 2018 בשיעור של **9.2%** ובתקופה זו ישראל היא במקום התשיעי מתוך 35 מדינות ה-OECD. בשנת 2018 השכר הממוצע השנתי בישראל במונחי כוח קנייה היה 37,655 דולר, לעומת ממוצע של 41,553 דולר במדינות ה-OECD - פער של 10.4%.¹⁵

2.2 רמות מחירים בקטגוריות צריכה

בלוח 1 שלהלן מפורטים מחירי קטגוריות הצריכה בישראל לעומת המדינות המפותחות, בתקנון כוח הקנייה. יש לציין כי מחקר ה-PPP נערך מדי שלוש שנים, והמחקר המעודכן ביותר נערך לגבי שנת 2017 ופורסם בתחילת שנת 2020. על כן, סביר כי בחלק מהקטגוריות חלו מאז שינויים.

¹⁴ OECD.stat, [Average Annual Wage](#), in 2017 constant prices at 2017 USD PPPs, accessed: 12 January 2020.

¹⁵ OECD, [Average Wage](#), accessed: 12 January 2020.

כמו כן, במדינות השונות דפוסי הצריכה שונים, ועל כן יש לסייג את ממצאי השוואה של רמות המחירים לפי קטגוריות מוצרים.¹⁶

לוח 1 – מחירי קטגוריות מוצרי צריכה בישראל לעומת מדינות ה-OECD וה-EU28 (2017),

במונחי כוח קנייה)¹⁷

ענף	OECD = 100	EU28 = 100
דיור, מים, חשמל, גפ"מ ודלקים	152	157
טבק	148	141
מסעדות ובתי מלון	139	140
מחירי המזון והמשקאות	137	151
בריאות	131	168
מוצרים אחרים	123	132
תחבורה	122	110
ביגוד והנעלה	121	123
ריהוט וציוד לבית	120	119
תרבות ובידור	120	125
חינוך	108	129
תקשורת	75	96

בלוח מפורטים נתוני מדד ה-PPP בישראל לעומת ממוצע מדינות ה-OECD וממוצע מדינות האיחוד האירופי. את ההשוואה יש לערוך עם מדינות בעלות תוצר לנפש דומה לישראל, כגון צרפת (רמת המחירים 100), בריטניה (101) וניו זילנד (119), שכן קיים מתאם חיובי וקשר סיבתי בין התוצר לנפש לבין רמת המחירים. מהנתונים בלוח עולים הדברים הללו:

- בשנת 2017, רמת מחירי הדיור, חשמל, מים גפ"מ ודלקים בתקנון כוח קנייה בישראל הייתה גבוהה בשיעור של 52% מהממוצע במדינות ה-OECD ובשיעור של 57% מהממוצע במדינות האיחוד האירופי.
- בשנת 2017, רמת מחירי המזון והמשקאות הייתה גבוהה בישראל בשיעור של 37% מהממוצע במדינות ה-OECD ובשיעור של 51% מהממוצע במדינות האיחוד האירופי.
- בשנת 2017, רמת מחירי הבריאות הייתה גבוהה בישראל בשיעור של 31% מהממוצע במדינות ה-OECD ובשיעור של 68% מממוצע מדינות האיחוד האירופי.

ניתוח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת העלה כי ענף המזון מאופיין ברמת ריכוזיות גבוהה יחסית ובחסמי יבוא מכסיים גבוהים, ורמת פיריון העבודה נמוכה יחסית.¹⁸ רמת המחירים בישראל גבוהה בעיקר בענפים עם פיקוח ממשלתי הדוק וניהול מכסות (כמו חלב וביצים - ענף

¹⁶ להרחבה בנושא ההסתייגויות, ראו: איתמר מילרד, [ניתוח עליית מחירי המזון ובחינת הצעת חוק קידום התחרות בענף המזון, התשע"ג-2013](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ינואר 2014.

¹⁷ OECD, [2014 PPP Benchmark results](#), 12 January 2020.

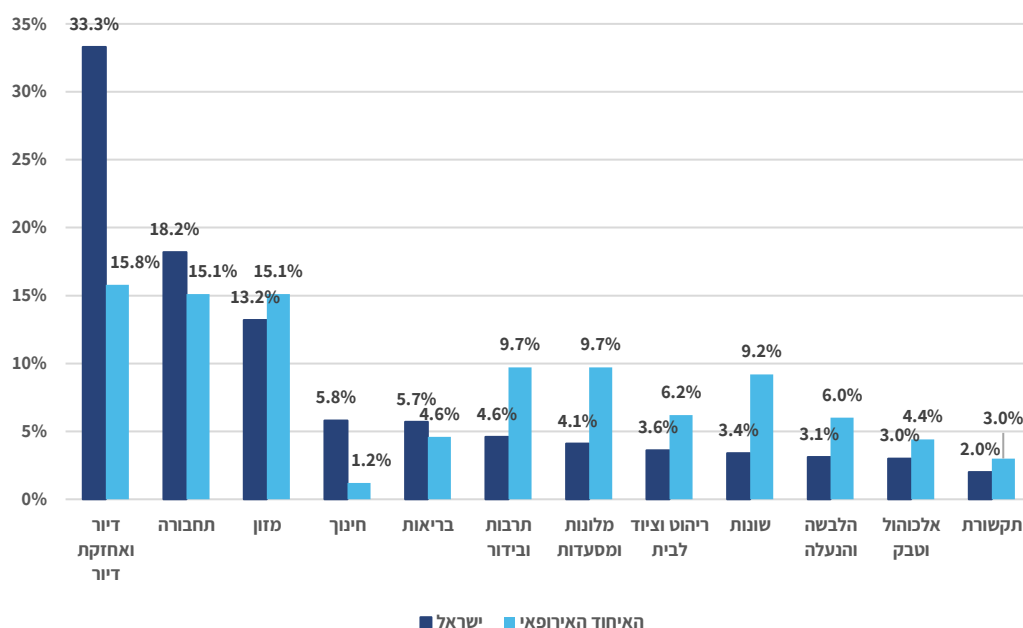
¹⁸ להרחבה: בת חן רוטנברג, [ניתוח המגמות במדד מחירי המזון בשנים האחרונות ובחינת הגורמים המשפיעים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוקטובר 2018.

שבו רמת המחירים גבוהה ב-79% מהממוצע במדינות ה-OECD וב-99% מהממוצע במדינות האיחוד האירופי). זאת ועוד, יש גורמים נוספים לפערים במחירים כגון עלויות הכשרות וסבסוד חקלאות באירופה. מחירי החינוך היו גבוהים בישראל ב-29% ממדינות האיחוד האירופי ובכ-8% ממדינות ה-OECD.

כאמור, ההשוואה שהוצגה לעיל היא לממוצע מדינות ה-OECD ולממוצע מדינות האיחוד האירופי, אולם יש מקום להשוות את המצב בישראל למצב במדינות עם רמת תוצר לנפש דומה לישראל, כגון צרפת וניו זילנד. לפי השוואה זו, רמת המחירים בכל המדינות בעלות תוצר לנפש הדומה לישראל גבוהות מהרמה המצופה, אולם **בישראל הפער הוא הגבוה ביותר מהמצופה**. רמת המחירים בישראל גבוהה ב-26.1% על פי נתוני התוצר לנפש, בניו זילנד - ב-23.7%, בבריטניה - ב-12.0%, ובצרפת - ב-10.4%.

בתרשים 4 שלהלן מוצגות משקלות של קבוצת מוצרים בישראל ובאיחוד האירופי.

תרשים 4 - משקלות של קבוצות מוצרים בישראל ובאיחוד האירופי (2019)¹⁹

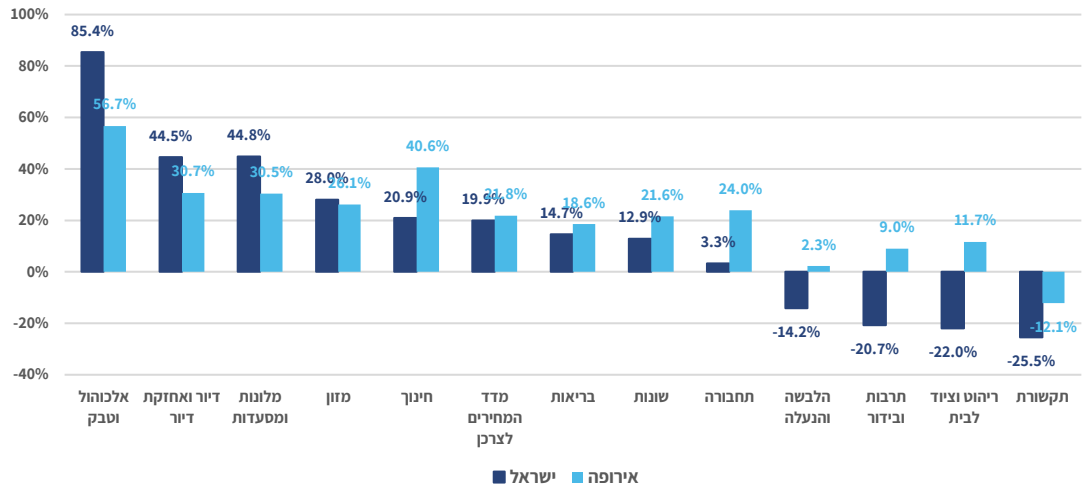
כפי שאפשר לראות בתרשים, משקל ההוצאה של משק בית בישראל על **דיור ואחזקת דירה** הוא כ-33.3%, לעומת כ-15.8% למשק בית באירופה. משקל ההוצאה על מזון בישראל הוא כ-

¹⁹ **ישראל:** הלמ"ס: [משקלות הסעיפים והמצרכים העיקריים במדד המחירים לצרכן](#). קטגוריות ומשקלות המוצרים שונים בין ישראל לאירופה ועובדו על ידי מרכז המחקר והמידע; **אירופה:** Eurostat, [Harmonized Indices of Consumer Prices](#), כניסה: 12 בינואר 2020. בקבוצת "שונות" בישראל נכללים מוצרים כגון תכשיטים, קוסמטיקה, תיקים וילקוטים. משקל ההוצאה על דיור מחושב באופן שונה בישראל ובאירופה.

13.2%, לעומת כ-15.1% באירופה. משקל ההוצאה על חינוך בישראל - כ-5.8%, לעומת כ-1.2% במדינות האיחוד האירופי. לפער זה כמה סיבות אפשריות: הסיבה העיקרית היא ששיעור הילדים באוכלוסייה גבוה יותר בישראל והמימון הפרטי גבוה יותר בישראל בכל דרגי החינוך (מהגיל הרך ועד לאוניברסיטה).

בתרשים 5 מוצג השינוי במדדי מחירים של קבוצות צריכה בישראל ובאירופה בעשור האחרון.

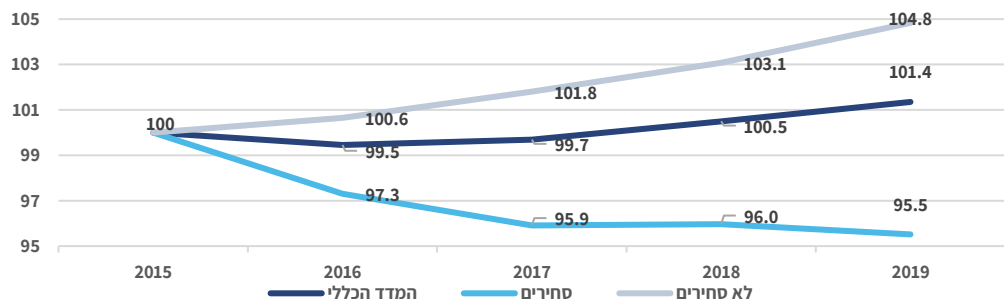
תרשים 5 - השינוי במדד המחירים ב-12 קבוצות צריכה ראשיות (2019-2007)²⁰

על פי נתוני הלוח, בשנים 2007 עד 2019 מדד המחירים בישראל עלה בכ-19.9%, לעומת כ-21.8% בכ-28 מדינות האיחוד האירופי בממוצע. מדד מחירי האלכוהול והטבק **עלה** בישראל בכ-44.5% ובאירופה בכ-30.7%. מדד מחירי דיר ואחזקת דיר **עלה** בישראל בכ-44.5% ובאירופה בכ-30.7%. מדד מחירי התקשורת **ירד** בישראל בכ-25.5% ובאירופה בכ-12.1%. מדד מחירי ריהוט וציוד לבית **ירד** בישראל בכ-22% ובאירופה **עלה** בכ-11.7%.

בתרשים 6 שלהלן מוצגים השינויים במדד המוצרים הסחירים ובמדד המוצרים הלא-סחירים.

תרשים 6 - שינוי במדד המחירים לפי רמת הסחירות (2019-2015)²¹

²⁰ **ישראל:** הלמ"ס, [מחולל מחירים ומדדי המחירים](#), משקלות המוצרים עובדו על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת; **אירופה:** Eurostat, [Harmonized Indices of Consumer Prices](#), כניסה: 26 בינואר 2020.
²¹ בנק ישראל, [דוח בנק ישראל 2018](#), לוח ה-1, מדדי מחירים נבחרים, 31 במרץ 2019.

מהנתונים בתרשים עולה כי מדד המחירים לצרכן **עלה** בשיעור מצטבר של כ-**1.4%** בין שנת 2015 לשנת 2019. מדד המוצרים הלא-סחירים **עלה** בשיעור כ-**4.8%** בתקופה זו, ומדד המוצרים הסחירים **ירד** בשיעור של כ-**4.5%** באותה תקופה. בלוח 2 מוצג השינוי במדד המוצרים המסופקים ישירות על ידי הממשלה.

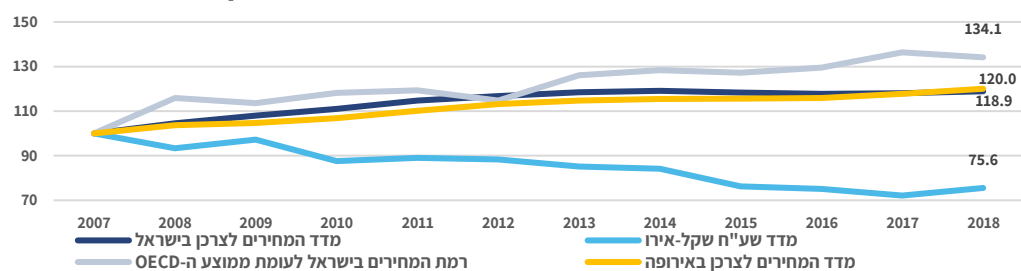
לוח 2 - שינוי במדד מוצרים ושירותים המסופקים על ידי הממשלה²²

מוצר	2019		2007	
	מדד	משקל	מדד	משקל
חשמל	103.8	0.85%	89.8	0.94%
שירותי מים וביוב	105.9	2.28%	78.3	2.63%
מיסים עירוניים	100.0	2.35%	79.9	2.41%
חינוך קדם-יסודי	103.1	0.28%	86.2	0.39%
חינוך יסודי	100.4	0.37%	78.5	0.34%
חינוך על-יסודי	100.1	0.11%	85.9	0.13%
חינוך גבוה, אקדמי	100.6	0.24%	80.0	0.19%
נסיעה בתחבורה ציבורית	100.3	0.43%	100.0	0.67%
שירותי דואר	102.4	0.64%	57.4	0.02%
מדד משוקלל	102.6	7.54%	82.6	7.72%

על פי הנתונים בלוח, **מדד מחירי מוצרים ושירותים המסופקים על ידי הממשלה עלה בשנים 2007 עד 2019 בכ-24.2%**, לעומת עלייה של 19.9% במדד המחירים לצרכן. עליות בולטות הן של שירותי דואר (78.4%), שירותי מים וביוב (35.2%), חינוך יסודי (28%) ומיסים עירוניים (25.3%). מדד נסיעה בתחבורה ציבורית עלה בשיעור נמוך יחסית - 0.3%.

בתרשים 7 מוצג שיעור השינוי ברמת המחירים בישראל לעומת אירופה, בהשוואה לשיעור השינוי של שער החליפין ש"ח-אירו ולמדד המחירים לצרכן.

תרשים 7 - שיעור השינוי ברמות המחירים בישראל ובשער החליפין (2007-2018)²³

מהתרשים עולה כי מדד המחירים לצרכן בישראל ובאירופה עלה בשיעור דומה בשנים 2007 עד 2018 - 20% בישראל וכ-18.9% באירופה. לעומת זאת, רמת המחירים בישראל (PPP) עלתה

²² הלמ"ס, סקר הוצאות משק הבית 2017 - סיכומים כלליים, לוח 1.2, 8 באוגוסט 2019. **משקלות הסעיפים והמצרכים העיקריים במדד המחירים לצרכן**, ינואר 2019. משקל מסך ההוצאה לתצרוכת של משק בית ממוצע.

²³ **מדד מחירים לצרכן**: הלמ"ס, **מדד המחירים לצרכן**; **שער החליפין**: בנק ישראל, **שערי חליפין**, כניסה: 12 בינואר 2020; **רמת המחירים בישראל**: הלמ"ס, השנתון הסטטיסטי, לוח 14.26, שנים: 2014, 2015, 2017, לוח 11.26, שנת 2018; **מדד המחירים לצרכן באירופה**: Eurostat, **Harmonized Indices of Consumer Prices**, 14 January 2020.

בתקופה זו בשיעור של 34.1% לעומת ממוצע מדינות ה-OECD. עלייה זו נובעת, בין היתר, מייסוף השקל בתקופה זו בשיעור של 24.1% ביחס לאירו ובשיעור של 12.5% ביחס לדולר, כפי שאפשר לקרוא בדוגמה שהובאה בהערת שוליים מס' 8 שלעיל, על השפעת השינוי בשער החליפין.

2.3 שינוי בהכנסות ובמדד המחירים של משקי בית לפי חמישוני הכנסה

בלוח 3 שלהלן מוצגים נתונים על השינוי בהכנסות ובמדד המחירים לפי חמישוני של הכנסה כספית נטו בתקנון לנפש סטנדרטית בשנים 2007 עד 2017.

לוח 3 – שינוי בהכנסות ובמדד המחירים לפי חמישוני (2017-2007)²⁴

חמישון הכנסה	1	2	3	4	5
שינוי בהכנסה נטו (מחירים שוטפים)	147.0%	101.3%	76.8%	56.3%	31.6%
שינוי במדד המחירים	17.4%	16.6%	15.6%	14.6%	13.5%

על פי הנתונים בלוח, בתקופה 2007 עד 2017 עלתה ההכנסה הכספית נטו של החמישון הנמוך בשיעור נומינלי גבוה יחסית של 147%, לעומת עלייה בשיעור של 31.6% בהכנסה הכספית נטו של חמישון ההכנסה הגבוה. מנגד, מדד המחירים המשוקלל של חמישון ההכנסה הנמוך עלה בכ-17.4%, לעומת עלייה של כ-13.5% בחמישון ההכנסה הגבוה. מנתונים אלו אפשר ללמוד שחל שיפור במצבם היחסי של משקי בית עם הכנסה נמוכה, שכן הגידול בהכנסה הכספית נטו גבוה במידה ניכרת מהעלייה במדד המחירים לפי משקלות צריכה.

2.4 הסיבות לפערי המחירים

בשנת 2015 פרסם אגף הכלכלן הראשי מחקר בנושא הסברים מקרו כלכליים ליוקר המחיה בישראל לעומת המדינות המפותחות.²⁵ לפי המחקר, כ-80% מהעלייה ברמת המחירים ב-2005-2008 קשורה לשינויים שחלו בשער החליפין, בפתיחות לייבוא ובתוצר לנפש.

להלן סיבות אפשריות עיקריות לפערי מחירים בין ישראל למדינות ה-OECD ולמדינות האיחוד האירופי.

²⁴ הלמ"ס, סקר הוצאות משק הבית 2017, לוח 1.1: הכנסה והוצאה חודשית לתצרוכת בחמישוני של משקי בית, וסקר הוצאות משקי בית 2007, לוח 1.1: הכנסה והוצאה חודשית לתצרוכת בחמישוני של משקי בית, כניסה: 9 בספטמבר 2019. מדד המחירים בכל שנה חושב לפי משקלות הצריכה של כל חמישון. שיעור השינוי הוא חלוקה של המדדים בשנת 2017 במדדים של שנת 2007.

²⁵ גבע אסף וקריל זאב, הסבר מקרו כלכלי ליוקר המחיה בישראל, משרד האוצר, אגף הכלכלן הראשי, 12 ביולי 2015.

סיבות ברמה משקית:

שער החליפין של השקל עלה בשנים 2007 עד 2019 בשיעור של **29%** לעומת האירו ובשיעור של **13.3%** לעומת הדולר.²⁶ יש לציין כי מאז המשבר הכלכלי העולמי בנק ישראל רוכש מט"ח כדי למנוע ייסוף יתר של השקל.²⁷

התוצר לנפש עלה בישראל בשנים 2010 עד 2018 ב-13.6%, לעומת כ-12.5% במדינות ה-OECD במונחי PPP.²⁸ כמתואר בתרשים 1, במדינות בעלות תוצר לנפש גבוה משל ישראל יש רמת מחירים נמוכה יחסית. הדבר מושג בין היתר באמצעות הפעלת כלי מדיניות שנועדו לשפר את הפריון ואת כושר התחרויות בשוקי העולם, כך שהתחזקות הכלכלה והמטבע המקומי לא יתורגמו לרמת מחירים גבוהה יחסית.²⁹

מדיניות מיסים: בישראל משקל המיסים העקיפים בתוצר גבוה במידה ניכרת ממשקל המיסים העקיפים בתוצר הממוצע במדינות ה-OECD – פער התורם ישירות לרמת מחירים גבוהה יחסית.³⁰ לדוגמה, בענף הרכב רמת המיסוי בישראל גבוהה במידה ניכרת מרמת המיסוי במדינות אירופה.³¹ כמו כן, בחוק עידוד השקעות הון קבלת הטבות במס מותנית ביצוא: חברות יצואניות זכאיות להטבות משמעותיות בתשלום מס חברות, ובפועל שיעור מס החברות האפקטיבי שלהן נמוך יחסית. לעומת זאת, לחברות הפועלות במשק המקומי (מסחר ושירותים, בנייה וכדומה) התמריץ להשקעות נמוך יחסית, ועל כן מלאי ההון לעובד נמוך יחסית והפריון בענפים אלו נמוך במידה ניכרת מהפריון בענפים מקבילים במדינות ה-OECD בממוצע – פער התורם לרמת מחירים גבוהה יחסית.³² ואכן, מתרשים 3 שלעיל עולה כי מדד מחירי מוצרים ושירותים לא סחירים עלה בשנים 2015 עד 2018 בשיעור של **4.8%**, בד בבד עם **ירידה** במדד מחירי מוצרים ושירותים סחירים בשיעור של **4.5%**.

רמת התשתיות: שיעור ההשקעה של ישראל בהון הפיזי ובתשתיות מהתוצר נמוך משיעור ההשקעה הממוצע ב-OECD. ההוצאה בישראל בעשורים האחרונים על מלאי ההון הציבורי והתשתיות נמוכה מההוצאה הממוצעת במדינות המפותחות. פער זה מתבטא בין השאר

²⁶ בנק ישראל, [שערי חליפין יציגים](#), כניסה: 26 בינואר 2020.

²⁷ להרחבה ראו: ויקטור פתאל, [תיאור וניתוח יתרות מטבע חוץ סקירה משווה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יוני 2018.

²⁸ OECD.stat, GDP per head, US \$, constant prices, constant PPPs, accessed: 26 January 2020.

²⁹ להרחבה ראו: איתמר מילרד, ויקטור פתאל, [השלכות התחזקות השקל על המשק וניתוח כלי מדיניות](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרץ 2017.

³⁰ להרחבה ראו: [תיאור וניתוח תחזית והרכב הכנסות המדינה לשנים 2017-2018](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נובמבר 2016.

³¹ להרחבה ראו: תמיר אגמון ויעקב צ'רטוף, [שיטות מיסוי להגבלת הגודש בכבישים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יוני 2011.

³² להרחבה ראו: עמי צדיק, [חוק עידוד השקעות הון, התשי"ט-1959 – תיאור וניתוח](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוגוסט 2007.

באיכותן הנמוכה של התשתיות, בעיקר תשתיות התחבורה, אולם גם בתשתיות האנרגיה והתקשורת נדרשת השקעה, בעיקר כהיערכות לעתיד.³³ יש לציין כי בשנים האחרונות חל גידול חד בהשקעות בתשתיות, בעיקר בתשתיות התחבורה ציבורית, ולראשונה תקציב הפיתוח של התחבורה הציבורית היה גבוה יותר מתקציב הסבסוד.³⁴

פתיחות ליבוא: בישראל יש פתיחות מועטה ליבוא, לעומת מדינות אחרות, בשל חסמים מכסיים וחסמים לא מכסיים, כגון תקינה ייחודית. לפתיחות ליבוא יש השפעה רבה על רמת המחירים וכן על פריון העבודה בענפים השונים ושיעורו לעומת פריון העבודה באותם ענפים במדינות המפותחות. למדד הפתיחות ליבוא לפי מדד ה- doing business – הזמן הנדרש להעברת סחורה את הגבול, עלות היבוא – העלות של העברת הסחורה את הגבול ומשך התיעוד של יבוא הסחורה ועלות התיעוד. מדד נוסף הוא המדד המשוקלל של מדדים אלו עם מדדי היצוא, הנקרא **מדד הסחר דרך הגבולות**.

במדד הכללי של **קלות סחר החוץ**, לפי דירוג מדד ה- doing business, דורגה ישראל במקום ה-67 מתוך 190 המדינות הנמדדות. זמן יבוא הסחורות לישראל הוא כ-64 שעות, עלות יבוא הסחורה היא כ-307 דולר בממוצע, משך הטיפול בתיעוד ובמסמכי היבוא הוא כ-44 שעות בממוצע ועלות התיעוד היא כ-70 דולר.³⁵

כמו כן, אפשר לבדוק את שיעורי היבוא והיצוא מהתוצר בישראל לעומת הממוצע במדינות ה-OECD, כמוצג בלוח 4 שלהלן.

לוח 4 – שיעורי היבוא והיצוא בתוצר בישראל ובממוצע המדינות המפותחות³⁶

נתון	מדינה	2012	2018	שינוי נ.א.
יבוא	ישראל	36.0%	29.0%	-7.0
	OECD	50.1%	51.3%	+1.2
יצוא	ישראל	36.2%	29.4%	-6.8
	OECD	53.5%	55.5%	+2.0
יבוא ויצוא	ישראל	72.2%	58.4%	-13.8
	OECD	103.6%	106.8%	+3.2

³³ בנק ישראל, [העלאת רמת החיים בישראל באמצעות הגדלת פריון העבודה](#), אוגוסט 2019.

³⁴ להרחבה ראו: נעם בוטוש, [נתונים על מערכת התחבורה הציבורית בישראל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נובמבר 2019.

³⁵ מדד doing business של הבנק העולמי, [Rankings on the ease of doing business](#), לשנת 2020, 24 באוקטובר 2019.

³⁶ OECD, OECD ECONOMIC SURVEY ISRAEL 2020, Basic Statistic of Israel, 2018, draft, 20 December 2019. [OECD Economic Surveys Israel](#), December 2013.

בלוח אפשר לראות כי משקל היבוא מהתוצר בישראל היה בשנת 2018 29%, לעומת 51.3% בממוצע מדינות ה-OECD. כמו כן, המשקל ירד מכ-36% בשנת 2012 לכ-29% בשנת 2018 - ירידה של 7 נקודות אחוז, לעומת עלייה של 1.2 נקודות האחוז בממוצע ה-OECD. יש לציין כי בשנים האחרונות נעשה מאמץ להקל את היבוא באמצעות הפחתת תעריפי מכס והגמשת חסמים לא מכסיים, כגון רפורמות בתקני יבוא.³⁷

כישורי כוח העבודה: סקר מיומנויות הבוגרים הוא חלק מהתוכנית הבין-לאומית להערכת כישורי בוגרים (PIAAC – Program for the International Assessment of Adult Competencies) של ה-OECD. בסקר משתתפות יותר מ-30 מדינות ברחבי העולם. בישראל הסקר נערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ונמדדת בו רמת מיומנויות היסוד של בוגרים (מגיל 16 עד 65): אוריינות קריאה, אוריינות מתמטית ופתרון בעיות בסביבה מתוקשבת. ישראל השתתפה במחזור הראשון של הסקר, שנערך בשנים 2014–2015, ולפי התוצאות שהתפרסמו ב-2016 כישורי האוכלוסייה העובדת בישראל נמוכים בשלושת התחומים מממוצע ה-OECD, וישראל נמצאת בחלק התחתון של הטבלה. בקריאה מעמיקה יותר של נתוני החברה הישראלית ניכרים פערים גדולים בין חילונים לחרדים וערבים. יש לציין כי ההוצאה של הממשלה על מדיניות פעילה בשוק העבודה (ALMP), בעיקר הכשרות מקצועיות, הייתה ב-2017 כ-0.17% מהתוצר בישראל, לעומת כ-0.52% מהתוצר במדינות ה-OECD בממוצע.³⁸

סיבות ברמה ענפית:

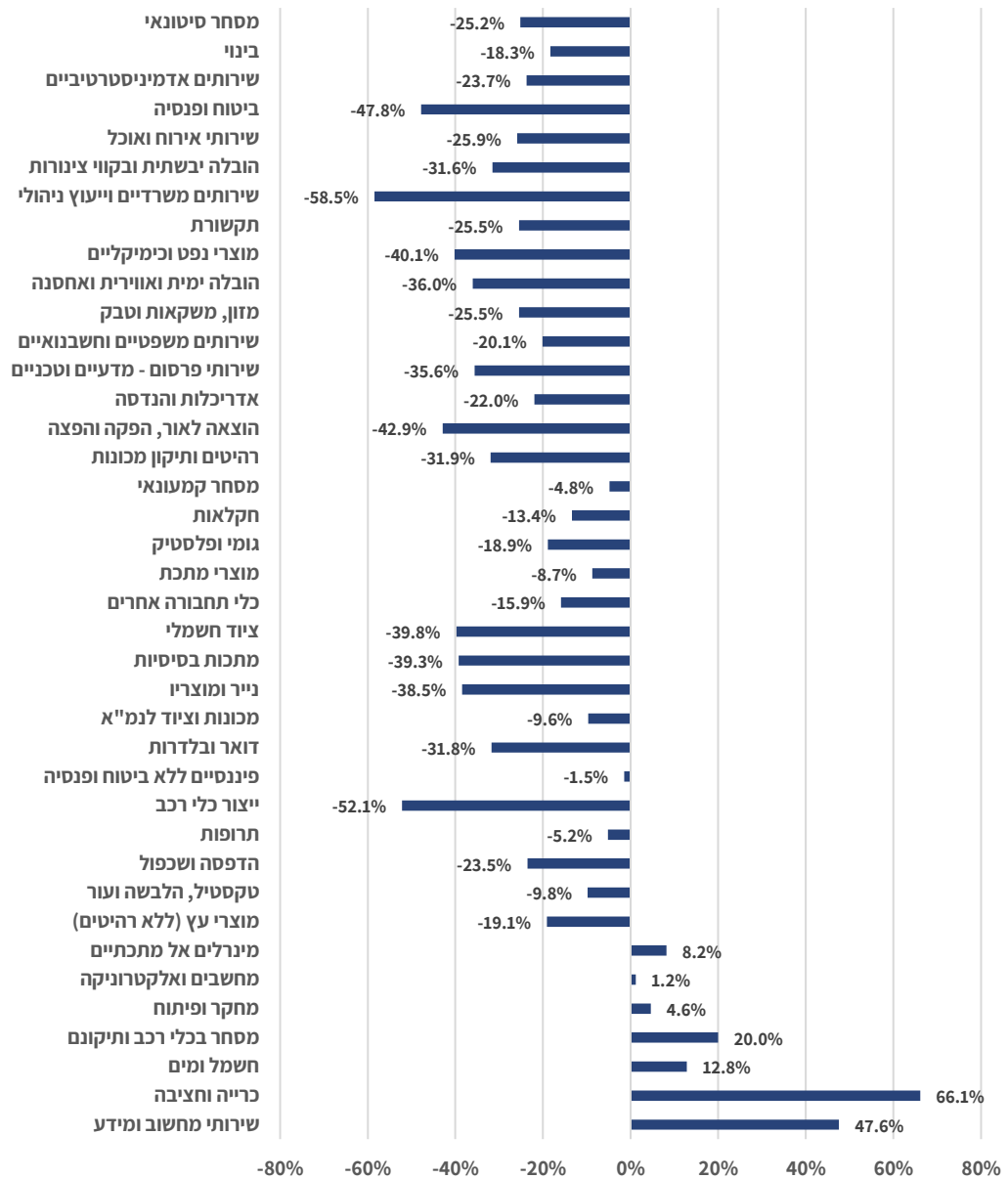
כמה סיבות אפשריות להשפעה על רמת המחירים בענפים מסוימים הן רמת התחרותיות בענף, חסמי כניסה ורמת הפריון בענפי המשק השונים.

רמת הפריון הענפי: בתרשים 8 שלהלן מוצגים פערי הפריון בישראל וב-OECD לפי ענפים.

³⁷ להרחבה ראו: איתמר מילרד, [הצעת חוק התקנים \(תיקון – מעבדה מוסמכת לאישור יבוא טובין\)](#), התשע"ו-2015, ניתוח כלכלי, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יוני 2016.

³⁸ OECD, [Employment and Labour Market Statistics](#), accessed: 29 January 2020.

תרשים 8 – פערי הפריון בענפי המשק בישראל ובמדינות ה-OECD, 2014³⁹

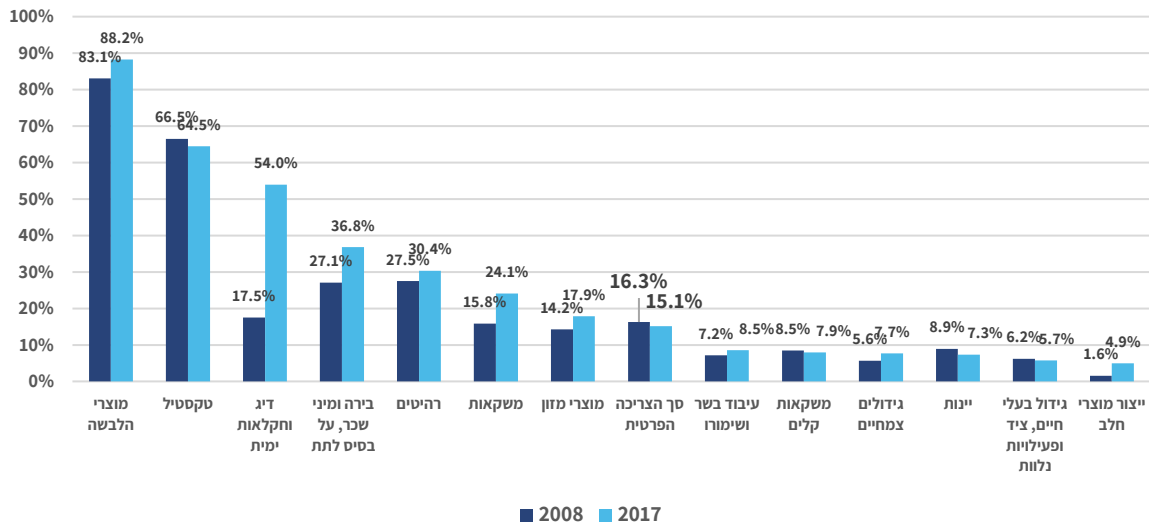
מהתרשים עולה כי הפריון בישראל נמוך במיוחד **בענפים בלתי סחירים**, כגון המסחר והבינוי, ובענפים סחירים המוגנים מפני יבוא מתחרה ומשרתים את השוק המקומי, כגון ענף המזון. יש לציין כי פער הפריון בין ישראל לממוצע ה-OECD הוא כ-25%, ובשנים האחרונות הוא נותר בעינו ואינו מצטמצם.⁴⁰

³⁹ בנק ישראל, [העלאת רמת החיים בישראל באמצעות הגדלת פריון העבודה](#), אוגוסט 2019.

⁴⁰ להרחבה ראו: אליעזר שוורץ ועמי צדיק, [פריון העבודה בישראל ובמדינות המפותחות והגורמים המשפיעים עליו](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יולי 2015; בנק ישראל, [העלאת רמת החיים בישראל באמצעות הגדלת פריון העבודה](#), אוגוסט 2019.

פתיחות ליבוא: בתרשים 9 שלהלן מוצג משקל היבוא בהוצאה של משקי בית בשוק המקומי בשנת 2017 ובשנת 2008.

תרשים 9 – משקל היבוא בהוצאה של משקי בית בשוק המקומי⁴¹

בתרשים אפשר לראות כי משקל היבוא בסך ההוצאה של משקי בית בשוק המקומי ירד מכ-16.3% בשנת 2008 לכ-15.1% בשנת 2017. בשנת 2017 מרבית הצריכה הפרטית של **מוצרי הלבשה וטקסטיל הייתה מיבוא**. ואכן בשנים 2007 עד 2019 מדד מחירי הלבשה וההנעלה **ירד** בישראל בכ-14.7%, לעומת עלייה של כ-2.3% במדינות אירופה. כאמור לעיל, בעשורים האחרונים הופחתו מכסים בכמה מענפי המשק, כגון הלבשה והנעלה וריהוט וציוד לבית, ובעקבות זאת חלה ירידה חדה במדדי המחירים של מוצרים אלו.

לפי מחקרים כלכליים, יש מתאם חיובי וקשר סיבתי בין פתיחות ליבוא בענפי הכלכלה לבין רמת פריון העבודה באותו ענף לעומת הפריון במדינות המפותחות. פתיחות מועטה ליבוא, שבה מתאפיינים כמה מענפי המשק ולמשל ענף המזון, עשויה להצביע על רמת פריון נמוכה יחסית. לפי מחקר של מכון טאוב, השינויים בענפים לא סחירים בישראל, ובהם כמה ענפי כלכלה המוכרים בעיקר בשוק המקומי כמו ענף המזון, הם הגורם העיקרי להתרחבות הפער בפריון העבודה בין ישראל למדינות המפותחות. כמו כן, נמצא כי בענפים שיש בהם משקל נמוך של יבוא מתחרה בתפוקה המקומית, שיעור הגידול בפריון נמוך מהשיעור הממוצע במדינות ה-

⁴².OECD

⁴¹ הלמ"ס, [ההוצאה לצריכה פרטית לפי ענף כלכלי – 1995-2017](#), לוח 2 – הוצאה לצריכה פרטית של משקי בית בשוק המקומי, לפי ענף כלכלי ומקור אספקה, 25 ביוני 2019.

⁴² איתן רגב וגלעד ברנד, [הגורמים להתרחבות פערי הפריון בין ישראל ל-OECD: השוואה ענפית רב-שנתית](#), מכון טאוב, 2015.

מונופולים ממשלתיים: בישראל יש מונופולים ממשלתיים בענפי התשתית, לרבות שדות תעופה, נמלים, חשמל ומים. בדוח המסכם של ועדת טרכטנברג נכתב: "תרומה נוספת ליוקר המחיה בישראל היא חוסר יכולתה של הממשלה לקדם שינויים מבניים המעודדים תחרות, בייחוד במונופולים ממשלתיים. דוגמא לכך היא כוחם העודף של ועדי עובדים בתשתיות חיוניות, אשר בכוחם להפעיל לחץ רב, בעלויות כלכליות רחבות היקף, הגורם לפגיעה בציבור, על מנת לשמור על האינטרסים של הקבוצה".⁴³ יש לציין כי בעשורים האחרונים הופרטו כמה מהמונופולים הממשלתיים (כמו חברת בזק) ובכמה מהם חלו רפורמות שנועדו להגביר את התחרות (כמו בתחום החשמל ונמלי הים). בענף שדות התעופה לא יושמה רפורמה.⁴⁴

3. כלי מדיניות אפשריים

יוקר המחיה הוא משתנה עומק התלוי במגוון משתנים מסבירים, לרבות התוצר הנפש ושער החליפין, כפי שפורט בסעיף 1 שלעיל, כגון רמת התחרותיות, רמת פריון, רגולציה, ביורוקרטיה ומשתנים נוספים. משתנים מסבירים אלו תלויים בשינויים בשווקים (העדפות הצרכנים, טכנולוגיות וכדומה) ובמדיניות הננקטת על ידי משרדי הממשלה, מאסדרים ורשויות ציבוריות (רפורמות מבניות, מדיניות הריבית ושער החליפין, מיסוי וכדומה).

בהמשך לאמור לעיל, לממשלה יש כמה כלי מדיניות לטיפול ביוקר המחיה, הנמצאים בידי גופים שונים. הכלי העיקרי הוא **עידוד התחרותיות בשווקים**, כך שהמחירים ייקבעו בשיווי משקל תחרותי ויימנעו מצבים של חוסר תחרותיות בגין ריכוזיות וחסמי כניסה.⁴⁵

3.1 רמת התחרותיות

רמת התחרותיות של שווקים גבוהה כאשר הם בסביבה המעודדת תחרותיות, כלומר סביבה שבה אין חסמי כניסה גבוהים המונעים כניסה של מתחרים חדשים. רמת התחרותיות גבוהה כאשר קיים איום פוטנציאלי של מתחרים משווקים אחרים על שווקים או ענפים בעלי רמת ריכוזיות גבוהה (contestable markets).

גם בשוק תחרותי יש חוקים ותקנות שהממשלה אוכפת, אשר נועדו להגן על הצרכנים, על העובדים ועל הסביבה, אולם פעילות הייצור נעשית בשוק על ידי יצרנים רבים ואין מחסומי כניסה חקיקתיים המונעים כניסה של מתחרים חדשים. בישראל אפשר להבחין ברצף ברמת התחרותיות – משוק תחרותי כמעט לחלוטין, כמו השוק הקמעונאי של הביגוד בישראל, ועד לשוק

⁴³ דוח הוועדה לשינוי כלכלי חברת (ועדת טרכטנברג), [דוח מסכם](#), עמ' 268, ספטמבר 2011. הוועדה מצאה כי השכר השעתי של עובדי המונופולים הממשלתיים גבוה בשיעור של 36% משכר של עובדים עם מאפיינים דומים בענפים אחרים במשק.

⁴⁴ להרחבה ראו: איתמר מילרד, [תיאור וניתוח אגרות רשות שדות התעופה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרץ 2017.

⁴⁵ טום קרגנבילד, ד"ר מיכאל שראל, [יוקר המחיה – עשה ואל תעשה](#), מכון קהלת, דצמבר 2018.

מונופולי כמעט לחלוטין, כמו שוק שדות התעופה בישראל, הנשלט כולו על ידי מונופול ממשלתי.⁴⁶

להלן כמה פעולות שנוקטות הממשלות כדי לשמור על רמת תחרותיות גבוהה ולהגביר את התחרות במשק:

רפורמות מבניות: שינוי חקיקתי או רגולטורי שבמסגרתו מתאפשר לשחקנים חדשים להיכנס לשווקים שעד כה היו סגורים בפני תחרות, לרבות שוק מונופולי, שוק קרטלי **ופתיחה של שוק מקומי ליבוא משוקי חוץ**. בדרך כלל ממשלות מנהיגות רפורמות מבניות בענפים מונופוליסטיים, כגון שוקי הטלפוניה, החשמל והתחבורה.

הפרטות: מכירה של חברות ורשויות הנתונות בבעלות הממשלה למשקיעים פרטיים. ראוי להדגיש שהפרטה של מונופול ממשלתי כשהיא לעצמה אינה מבטיחה את הגברת התחרותיות אם היא אינה מלווה ברפורמה מבנית. יש כמה רמות של הפרטה: מהפרטה מלאה של חברה ממשלתית כולל גרעין השליטה שלה, ועד להפרטה חלקית כגון מכירה של חלק ממניות הממשלה בלבד. על גבולות ההפרטה נסב ויכוח ציבורי: האם להפריט חברות עסקיות בלבד או גם שירותים חברתיים שהם באחריות הממשלה, כגון שירותי חינוך, בריאות וכליאה?⁴⁷

הגבלת קרטלים: חקיקה ואכיפה של חוקי הגבלים עסקיים שמטרתם לעודד תחרות הוגנת ולמנוע היווצרות של מונופולים או קרטלים עקב מיזוגים ורכישות, תיאום מחירים בין יצרנים, התנהגויות בלתי תחרותיות (כגון התלייה של רכישת מוצר מסוים ברכישת מוצר אחר) ועוד. חוקים אלו נאכפים בישראל על ידי רשות התחרות (לשעבר הממונה על ההגבלים העסקיים) ובית הדין להגבלים עסקיים.⁴⁸

בדרך כלל, לשווקים שיש בהם צרכנים רבים ושמתיקים בהם שיווי משקל תחרותי בין יצרנים יש יתרונות שעשויים לתרום לחברה כולה, לרבות מחירים נמוכים יחסית ופריין גבוה יחסית – להבדיל משווקים שבהם יש שיווי משקל לא תחרותי. בעקבות יתרונות אלו, מדינות רבות מגבירות את רמת התחרותיות באמצעות יישום רפורמות מבניות שמטרתן להסיר מחסומי כניסה, לפרק מונופולים ולמנוע היווצרות קרטלים, לרבות באמצעות פתיחת שוקי הסחורות והשירותים ליבוא והסרת מגבלות מכסיות ולא מכסיות (כגון תקנים ייחודיים שנועדו להגביל יבוא). יתרונות אלו בולטים יותר כאשר מדובר במוצרים או בשירותים בסיסיים ותשתיתיים

⁴⁶ להרחבה ראו: איתמר מילרד, [תיאור וניתוח אגרות רשות שדות התעופה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרץ 2017.

⁴⁷ ראו דיון בנושא זה אצל אליה וורצברגר ויוסף קטן, [השפעת ההפרטה על שירותי הרווחה האישיים ברשויות המקומיות](#), המרכז לפיתוח על שם פנחס ספיר, יוני 2005.

⁴⁸ חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988.

המשפיעים על רוב רובם של העסקים ומשקי הבית, כגון טלפוניה, חשמל, נמליים ואוויר ותחבורה ציבורית.

לרמת תחרותיות גבוהה יש השפעה מובהקת על כלכלת המדינה:⁴⁹ התוצר לנפש גבוה יותר, היקף התעסוקה גדול יותר, השכר גבוה יותר והשוויון החברתי רב יותר (עוד לפני חלוקת הכנסות מחודשת על ידי מיסוי ותשלומי העברה). עם זאת, במקרים שבהם יש כשלי שוק, כגון מונופול טבעי או ניצול יתר של משאב טבע, לעיתים נדרשת מעורבות רבה יותר של הממשלה להסדרת הפעילות בשוק, בין השאר על ידי בעלות ישירה וקביעת רגולציות. כמו כן, קיימת רגולציה של רשות התחרות (הגבלים עסקיים) כדי למנוע תחרות לא הוגנת.

תהליכים הגורמים להגברת התחרותיות גוררים לעיתים התנגדות של קבוצות מסוימות בציבור. ההתנגדות נובעת מההשלכות של הגברת התחרותיות באמצעות רפורמות מבניות והפרטות בטווח הקצר, לרבות:

- פיטורי עובדים בענפים הנחשפים לתחרות גלובלית, בגין העברת מפעלים למדינות שבהן עלות העבודה נמוכה יותר (כגון ענף הטקסטיל בישראל).⁵⁰ נציין כי במקרים אלו לעיתים הנפגעים העיקריים הם עובדים בעלי השכלה נמוכה ועובדים לא מיומנים.⁵¹ על כן, תפקיד הממשלה היוזמת תהליכים של הגברת תחרותיות הוא ניהול מדיניות אקטיבית לשיפור כושר ההשתכרות של עובדים בעלי השכלה נמוכה (ראו סעיף 2.4 לעיל).
- פגיעה בתנאים ובזכויות של עובדי מונופול או חברה מופרטת (כגון בענף התעופה).⁵²
- הקטנת שיעורי הרווחיות של בעלי המניות בחברות בענף שהונהגה בו רפורמה מבנית (כגון שוק הטלפוניה הבין-לאומית).

בעקבות ההשלכות הללו נוצרות לעיתים קואליציות אד הוק של מתנגדים לרפורמות מבניות ולהפרטות, כגון של איגודים מקצועיים ובעלי הון. כך, בדרך כלל הרווח לרוב הציבור בגין רפורמות מבניות הוא מועט, ואילו הפגיעה בחלק קטן באותו ענף (בעלים, עובדים, ספקים) היא רבה. מצב זה יוצר תמריץ לנציגי הענף להפעיל לחצים על מקבלי ההחלטות באמצעות שתדלנים ומתן תרומות.

⁴⁹ בהתעלם ממשנתנים מסבירים נוספים כגון יתרונות יחסיים, משאבי טבע והומוגניות של האוכלוסייה.
⁵⁰ להרחבה ראו: מאיר אזנקוט, [תיאור וניתוח ענפי ההלבשה והטקסטיל בעשורים האחרונים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוקטובר 2018.

⁵¹ במבט גלובלי, מחקר של הבנק העולמי מעלה כי מעבר מפעלים למדינות שבהן עלות העבודה נמוכה יותר מביא לידי הקטנת האי-שוויון. ראו: The World Bank, [Equity and Development](#), Figure 4A (p. 7).

⁵² יש לציין שפעמים רבות, עקב פתיחת הענף לתחרות, גדל מספר העובדים בענף כולו (כגון ענף הטלקומוניקציה).

3.2 רגולציה

משרדי ממשלה שונים, מאסדרים ורשויות ציבוריות יכולים לטפל בסוגיית יוקר המחיה בכמה דרכים, הן ברמה המקרו-כלכלית והן ברמה של שווקים ספציפיים.

רגולציות אלו הן חוקים, תקנות, כללים או פעולות הנקבעים על ידי גוף מנהלי ברשות המבצעת, שבאמצעותם מתערבת המדינה בהכוננת שווקים ובפעולות של שחקנים בשוק כדי להגן על אינטרס ציבורי, חברתי או כלכלי.

בישראל אין גורם יחיד האחראי להתמודדות עם יוקר המחיה. יש כמה גופים שכל אחד מהם מורשה לטפל בסוגיית יוקר המחיה מנקודת מבט מסוימת, אך לאף אחד מהם אין סמכות מלאה או מקיפה בעניין. להלן הגופים העיקרים הפועלים בנושא:

משרד האוצר יוזם רפורמות מבניות במשק הישראלי שמטרתן להגביר את התחרות ובכך להביא לירידת מחירים ולהגברת היעילות הכלכלית.

משרד ראש הממשלה עוסק בשנים האחרונות ביישום תוכניות רב-שנתית להסרת חסמים בענפים השונים, לרבות אכיפת החלטה 2118 של הממשלה מ-22 באוקטובר 2014 בדבר "הפחתת הנטל הרגולטורי", שלפיה הוטלו על משרדי הממשלה החובות האלה:

- תוכנית חמש שנתית, בין השנים 2015 ל-2019, להפחתת **הנטל הרגולטורי הקיים**.
- החלת מנגנון (RIA- Regulatory Impact Assessment) על כל **רגולציה חדשה**. בחקיקה ראשית החל מ-1 לינואר 2016 ועל חקיקת משנה החל מ-1 ביולי 2016.

האגף הממונה על יישום ההחלטה הוא **אגף הרגולציה באגף לממשל וחברה במשרד ראש הממשלה**. בכל אחד מהמשרדים שבהם מיושם המהלך (15 משרדי ממשלה) נקבע מוביל טיוב רגולציה.⁵³

המפקחים הפיננסיים – המפקח על הבנקים בבנק ישראל, רשות שוק ההון ורשות ניירות ערך במסגרת משרד האוצר – אחראים ליציבות המערכת הפיננסית בד בבד עם שמירה על תחרותיות ורמת מחירים (ריביות, עמלות בנקיות, דמי ניהול וכדומה).

בנק ישראל אחראי למדיניות המוניטרית ולשער החליפין, שיש להם השפעה על יוקר המחיה. הבנק אחראי לנהל את המדיניות המוניטרית, ובכל חודש קובע מהי רמת הריבית הנדרשת כדי לשמור על יציבות המחירים (או להתכנס לטווח המוגדר כיציבות מחירים בתוך זמן סביר).

⁵³ עמיחי פישר, משרד ראש הממשלה, שיחה, 13 באוקטובר 2016.

כמו כן, לפי חוק בנק ישראל הבנק משמש יועץ מקצועי של הממשלה, והוא מציע מעת לעת מחקרים ודרכי פעולה בסוגיית יוקר המחיה, העלאת הפריון, הסרת חסמי תחרות וכדומה.⁵⁴

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אחראית לאיסוף, עיבוד ופרסום של מידע סטטיסטי על האוכלוסייה, הכלכלה והחברה בישראל. מידע זה משמש את משרדי הממשלה לקביעת מדיניות וכן לתכנון מגמות שונות במגוון תחומים. הנתון הסטטיסטי הבולט ביותר שמפרסמת הלשכה הוא **מדד המחירים לצרכן** בישראל, המתפרסם מדי חודש, משקף את השינוי במחירי המוצרים הקמעונאיים בחודש החולף. מדדי מחירים נוספים הם מדד התשומות לבנייה ומדד מחירים סיטונאיים, וחוזים רבים במשק מתבססים על הצמדה לאחד ממדדים אלו.

משרד הכלכלה והתעשייה פועל לקידום המשק הישראלי במסלול של צמיחה וחדשנות. אחת ממטרות המשרד היא הפחתת יוקר המחיה והגדלת רמת התחרותיות. **הרשות להגנת הצרכן ולסחר הוגן** במשרד הכלכלה עוסקת במתן הנחיות מחייבות בנושא עסקאות בין ספקים לצרכנים, אכיפה של חוק הגנת הצרכן, תשמ"א-1981, ומגבשת רגולציה בנושא הגנת הצרכן.

רשות התחרות אחראית לשמירה על התחרות במשק הישראלי ולקידומה. הרשות נוקטת מדיניות של עידוד התחרות, כשיש תחרות, ומדיניות של יצירת תנאים להגברת התחרות, כשאינן תחרות (על סמך חוק התחרות הכלכלית, 1988); כמו כן, היא אחראית לאכיפת הוראות החוק ולנקיטת הצעדים הדרושים בעת הפרתן, ולהגדלת המודעות לחוקי תחרות, מתוך הבנה כי תחרות מועילה למשק ומובילה, בין היתר, להפחתת מחירים.

המועצה הלאומית לכלכלה במשרד ראש הממשלה משמשת גוף מתאם ומייעץ לראש הממשלה בנושאים הדורשים חשיבה כלכלית מקיפה ומתודולוגית, והיא אף מסייעת בתהליכי קבלת החלטות ומעורבת בפרויקטים שעל סדר-היום של ראש הממשלה ושל הממשלה בכלל. המועצה הוקמה בעקבות הדרישה לגוף כלכלי מקצועי עם פרספקטיבה מקרו-כלכלית ויכולת אנליטית גבוהה, שיוכל לזהות כשלי שוק ולהמליץ על דרכים להתמודד עימם, ושיפעל במשרד ראש הממשלה ללא הכוח להטיל סנקציות.

כמו כן, **משרדי ממשלה שונים (משרדי החקלאות, התיירות, האנרגיה, התחבורה ואחרים) ורגולטורים מסוימים (רשות החשמל, רשות המים, המפקח על הבנקים ואחרים)** יוזמים לעיתים רפורמות מבניות להגברת התחרות ולהפחתת מחירים בתחום שלהם.

בנושא הדיור, הוקם בהחלטת ממשלה **קבינט הדיור**, שבסמכויותיו לקבוע את מדיניות הממשלה בענף הדיור, לאשר ולקדם רפורמות ושינויים מבניים לייעול המדיניות הממשלתית

⁵⁴ לדוגמה, בנק ישראל, **דוח מיוחד של חטיבת המחקר: העלאת רמת החיים בישראל באמצעות הגדלת פרויקט העבודה, אוגוסט 2019; ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים 132 – ספטמבר עד דצמבר 2011**, פער המחירים בין ישראל למדינות המפותחות, עמ' 33, פברואר 2012.

בתחומי הנדל"ן, תכנון מגורים, בנייה וכן פיקוח על ביצוע החלטות וקידום פרויקטים של בנייה למגורים, כדי לפתור את בעיית משבר הדיור בישראל ולהוריד את מחירי הדירות.

גורם נוסף שעשוי להשפיע על רמת המחירים הוא נטל הרגולציה הממשלתית על התעשייה. **מדד ה-Doing Business** מהווה אינדיקטור עולמי לקלות עשיית עסקים במדינות השונות. בשנת 2019 דורגה ישראל במקום ה-35 במדד מתוך 190 מדינות, לעומת המקום ה-49 בשנת 2018 והמקום ה-54 בשנת 2017. עלייה זו עשויה להצביע על נקיטתם של תהליכים ממשלתיים לצמצום הבירוקרטיה ושיפור הסביבה העסקית. בקלות תשלום המיסים דורגה ישראל במקום ה-13; בדירוג ישראל בקלות המסחר בין מדינות - במקום ה-67.⁵⁵ כמו כן, בשנת 2019 דורגה ישראל במקום ה-20 בדוח התחרותיות העולמי של הפורום הכלכלי העולמי, לעומת שנת 2017/2018 שבה דורגה במקום ה-41.⁵⁶

נוסף על כך, יש כמה גופים הפועלים כרגולטורים, שלהחלטותיהם יש השפעה על רמת המחירים, לרבות:

מפקחים ענפיים: מפקחים ומאסדרים בענפי משק שונים האחראים להענקת רישיונות או מניעת רישיונות, ולקביעת תנאים מגבילים, עשויים להביא להגבלת כניסת מתחרים לשוק, למניעת איום תחרותי ולמבנה שוק ריכוזי. לחלופין, עשויים לעודד תחרות וליצור כללים רגולטורים להגברת התחרותיות ולירידת מחירים (כגון הרפורמה בשוק הסלולר).

גורמי תקינה: בישראל ישנו תו תקן ישראל, הנקבע על ידי גורמי תקינה. שר הכלכלה רשאי למנוע שיווק של מוצר מתחרה מייבוא אם אינו מקיים תקן זה. לפיכך, הממונה על היטלי סחר במשרד הכלכלה והתעשייה ומנהל סחר חוץ רשאים, על פי דין ובתנאים מסוימים, להגביל דה פקטו כניסת יבוא מתחרה לישראל.

המועצה הישראלית לצרכנות היא חברה ממשלתית ישראלית ללא כוונת רווח העוסקת, בין היתר, בהגנה על הצרכנים ובשמירה על זכויותיהם, ייעוץ בנושאי צרכנות, טיפול בתלונות הצרכנים, קידום פתרונות לתופעות של פגיעות צרכניות ויזום הצעות חוק בתחום.

תיבה א': המחאה החברתית בישראל בשנת 2011

בשנת 2011 התעוררה בישראל מחאה חברתית רחבה שהתמקדה ביוקר המחיה. באוגוסט 2011, בתגובה למחאה, מינה ראש הממשלה בנימין נתניהו את **הוועדה לשינוי כלכלי חברתי**, שבה ייבחנו נושא יוקר המחיה לעומק ויוגש דוח עם ממצאים והמלצות לפתרון הבעיה. בוועדה היו חברים אנשי מקצוע, אקדמיה וממשל, ובראשה עמד פרופסור מנואל טרכטנברג.

⁵⁵ מדד Doing Business של הבנק העולמי, [Rankings on the ease of doing business](#), 10 באוקטובר 2019.

⁵⁶ מדד התחרותיות של הפורום הכלכלי העולמי, Burden of government regulation 2017/2018 ו-2019.

בגרמניה אין גורם אחד האמון על יוקר המחיה. המחירים נקבעים בשוק החופשי, בדרך כלל על פי כללי ההיצע והביקוש, ומקרים חריגים מוסדרים בחוק נגד הגבלות תחרות.

בספטמבר 2011 הגישה הוועדה את מסקנותיה. בסיכום דוח הוועדה נכתב כי "הוועדה סבורה שטיפול יסודי בכשלים התחרותיים מחד והעצמת ומיקוד הרגולציה תוך הסרת החסמים שזו יוצרת מאידך – ייצרו, כשני אמצעים משלימים, 'תנועת מלקחיים' אשר תאפשר את הפחתת יוקר המחיה לאורך זמן". מסקנה זו לוותה בארבע המלצות עיקריות לטיפול ביוקר המחיה: הכרה בחשיבותם של **העסקים הקטנים והבינוניים** ומתן סיוע עבורם; חיזוק והעמקת התמיכה הממשלתית **במחקר ופיתוח בעיקר בקרב התעשיות המסורתיות**, יחד עם עידוד חברות בין-לאומיות, בייחוד בתחום מוצרי הצריכה והקמעונאות, לפעול בישראל; חשיפת ענפי משק שונים **ליבוא מתחרה** כחלק מרכזי בהגברת התחרות באותם ענפים; **רתימת כוחם המשותף של הצרכנים הבודדים** ושל רשת האינטרנט על מנת להתגבר על חסמים וכשלי תחרות קיימים. איזון נכון, וראוי מזה הקיים, בין האינטרסים של כלל הציבור לבין אלו של ציבור העובדים **במונופולים ממשלתיים**, ובין האינטרסים של כלל הציבור לבין התנהלותם של גופים מונופוליסטיים הנשלטים על ידי המדינה ומשפיעים ישירות על יוקר המחיה. קידום רווחת כלל האזרחים במשק, באמצעות קידום תחרות, תוך איזון, באופן מתמיד ונחוש, של אינטרסים נקודתיים של ועדי עובדים בממשלה או בגופים ציבוריים אחרים.

4. מנגנונים להתמודדות במדינות מפותחות

לצורך בחינה מעמיקה של המדיניות הקיימת ושל המנגנונים במדינות אחרות, פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת ל-17 מדינות מפותחות באירופה. כאמור, במסמך זה נסקור את המצב הקיים במדינות המפותחות שנענו לפנייתנו.

4.1 גרמניה

בגרמניה אין גורם אחד האמון על יוקר המחיה. המחירים נקבעים בשוק החופשי, בדרך כלל על פי כללי ההיצע והביקוש, כאשר מקרים חריגים מוסדרים בחוק נגד הגבלות תחרות (GWB).

המשרד הסטטיסטי הפדרלי הוא רשות גרמנית עצמאית, הרשומה תחת משרד הפנים הפדרלי ופועלת מכוח חוק הסטטיסטיקה הפדרלית. הרשות עוסקת באיסוף סטטיסטיקות פדרליות, ובכללן רישום וניטור של יוקר המחיה. המשרד הסטטיסטי הפדרלי יכול להכריע בשאלות ארגוניות וכלכליות חשובות רק באישור משרד הפנים הפדרלי, והוא אחראי בעיקר על הפיקוח הטכני – כלומר, עליו לוודא שהסטטיסטיקה מתבצעת באופן המקצועי הראוי. יש למשרד את המנדט לספק ולהפיץ מידע סטטיסטי אובייקטיבי, עצמאי ואיכותי. מידע זה משמש ככלי בפוליטיקה, בממשל, במינהל ובידי אנשים פרטיים. תחומי אחריותו העיקריים הם הכנה שיטתית

אין בבלגיה גוף אחד שיש לו סמכות גורפת לבחון את יוקר המחיה.

וטכנית של הסטטיסטיקות, פיתוח תוכניות עבודה עתידיות, תיאום בין-משרדי של הסטטיסטיקה ואיסוף ופרסום של תוצאות הניתוחים. הנתונים הסטטיסטיים הרשמיים הם בפריסה ארצית, ומחושבים על ידי המשרד הסטטיסטי הפדרלי בשיתוף עם משרדי הסטטיסטיקה של 16 המדינות הפדרליות. בין היתר, המשרד מתייחס לרישום ולסכימה של ההוצאות לצריכה פרטית, ובהן ההכנסה, הצריכה ותנאי המחיה, הוצאות הצרכנים ויוקר המחיה, ההכנסות וההוצאות של משק הבית, הוצאות משק בית פרטי לצריכה פרטית, הוצאות משק הבית על מזון, משקאות וטבק ומדד המחירים לצרכן.

במקרה שיש סכנה ספציפית לתחרות בענף מסוים בשל התנהגות אנטי תחרותית של השחקנים בשוק, **רשות התחרות** נכנסת לפעולה. זוהי רשות פדרלית עצמאית באגף המשרד הפדרלי לענייני כלכלה ואנרגיה, ותפקידה להגן על התחרות בגרמניה. הגנה זו היא משימה רגולטורית מרכזית בסדר כלכלי המבוסס על שוק חופשי. הבסיס המשפטי לפעילותה הוא החוק נגד הגבלת התחרות. הרשות קובעת הוראות נגד הסכמים המגבילים תחרות, כמו במקרה של ניצול דומיננטיות בשוק. כמו כן, הרשות מפרסמת את מאגר החלטותיה, ובו כל החלטות שפורסמו ודיווחי המקרים של פגיעה בתחרות, בקרת מיזוג וחוקי רכש. הרשות יכולה להתערב בהסדרת השוק באמצעות חקירות משלה, במקרה שיש חשד לסיכון התחרות בין גורמים בשוק על ידי קרטלים, מיזוגים וניצול כוח שוק לרעה.

4.2 בלגיה

אין בבלגיה גוף אחד שיש לו סמכות גורפת לבחון את יוקר המחיה. להלן תיאור של הגורמים הממשלתיים והגופים הרגולטוריים האחראים לבחינת יוקר המחיה ורמות המחירים, במיוחד של המזון, האנרגיה והדיור.

רשות התחרות הבלגית היא רשות מינהלית עצמאית התורמת להגדרה ולישום של מדיניות התחרות. המדיניות כוללת פיקוח על פעולות המיזוג העיקריות וקביעת נהלים אנטי תחרותיים, כמו נהלים נגד קרטלים ונגד ניצול דומיננטיות בשוק. כמו כן, הרשות מוסמכת להטיל קנסות מינהליים במקרים של הגבלת התחרות או הסכמי תיאום מחירים. הארגון ותפקודה של הרשות מוסדרים על ידי החוק הכלכלי הבלגי.

בבלגיה יש כמה גופי פיקוח בתחומי האנרגיה, התקשורת האלקטרונית, שירותי הדואר, המכשור הרפואי והשווקים הפיננסיים. מלבד הפיקוח על השקיפות והתחרות בשווקים אלו, הם שומרים גם על אינטרס הצרכנים. ההבדל בין גופי הפיקוח לבין רשות התחרות הוא שהרשויות מנסות להימנע מכישלונות בשוק לפני שהם קורים ומנסות לשפר את תפקוד השוק באמצעות ויסות מחירים, השקעות וכניסה לשוק ויציאה ממנו, ואילו רשות התחרות נוטה לפעול רק לאחר שאירועים מתרחשים.

בנושא מחירי המזון והאנרגיה קיים גוף הנקרא **בוהן מחירים**, והוא נמצא תחת סמכותו של שר הכלכלה. גוף זה בוהן את התנועות והתנודתיות של המחירים, את רמות המחירים בשוק ואת כוחות השוק הפועלים בכל המגזרים הכלכליים בבלגיה. כמו כן, הוא מפרסם באופן קבוע מחקרים על המחירים בשוק המזון ושל אספקת האנרגיה. שר הכלכלה ושר החקלאות נעזרים באופן קבוע במומחים של גוף זה כדי לתמוך במדיניותם. אם מתגלה בעיה במחירים, מגמת מחירים לא תקינה או בעיה מבנית בשוק, מומחי המחלקה מתייעצים עם הגורמים הנוגעים בדבר, עם הפדרציות המקצועיות ועם ארגוני הצרכנים, ומודיעות לשר הכלכלה על ממצאיהם. במקביל, הדוח נשלח לרשות התחרות הבלגית, ובמידת הצורך לרגולטורים נוספים הנוגעים בדבר. אם יש מצב דחוף שעשוי לגרום לפגיעה מיידית בחברות הנוגעות בדבר או בצרכנים, ומצב זה עשוי להיות קשה לתיקון בשלב מאוחר יותר, או שקיים מצב שעשוי לפגוע באינטרס הכלכלי הכללי, רשאי בית המשפט לתחרות לנקוט צעדים זמניים במטרה לשים קץ לפרקטיקות אלו. **במצב שבו בית המשפט לתחרות נוקט צעדים זמניים, חייב שר הכלכלה להגיש לממשלה בתוך חצי שנה תוכנית לשינוי מבני בפעילות השוק בענף הנוגע בדבר.** כמו כן, במקרים ספציפיים של כשלי שוק, רשאי שר הכלכלה לערוך הסכמים עם חברות פרטיות בענף, ובהם התחייבויות לגבי פעילותן בענף ופירוט של המחירים לצרכן.

בתחום האנרגיה, הרגולטורים מבטיחים את תקינותם של שוקי החשמל והגז הבלגיים. מאחר שבלגיה היא מדינה פדרלית, מדיניות האנרגיה שלה מתחלקת בין המדינה הפדרלית והאזורים הפנימיים, כך שיש רגולטור פדרלי (לכל בלגיה) ורגולטור בכל אזור (האזור הפלמי, אזור הוואלון ואזור בריסל הבירה). אלה גופי הרגולציה בתחום האנרגיה:

- **הנציבות להסדרת חשמל וגז (CREG)** היא הגוף הפדרלי המופקד על הסדרת שוק החשמל והגז הבלגי. ה-CREG מפקח על השקיפות והתחרות בשוקי החשמל והגז הטבעי ומשגיח על אינטרס הצרכנים. הוא עוקב, בין היתר, אחר היווצרות המחירים הסיטונאיים ואחר המחירים שנגבו בכל קטגוריה. במסגרת סמכותו לפקח על מחירי הסיטונאות והקמעונאות, ה-CREG מספק סקירה כללית של התפתחות מרכיבי מחיר האנרגיה ושל הסיבות הבסיסיות שזוהו להתפתחויות, במטרה להסיק מהן מסקנות כלליות. כחלק ממשימת המעקב שלו, עשוי ה-CREG להמליץ לרשויות כיצד לפעול כדי לשפר את שביעות רצונם של הצרכנים. ה-CREG ותפקודו מוסדרים על ידי חוקים פדרליים (החוק הפדרלי לארגון שוק החשמל, החוק הפדרלי לארגון שוק הגז ומצב המס של גנרטורי החשמל, והחוק הפדרלי הנוגע להובלת מוצרים, גזים ואחרים בצינורות).
- שלושה מהרגולטורים האזוריים הם **הרגולטור הפלמי של שוק החשמל והגז (VREG)**, **נציבות וואלון לאנרגיה ("נציבות וואלון למען האנרגיה") (CWAPE)** ו**רגולטור בריסל לאנרגיה (BRUGEL)**. רגולטורים אלו אחראים לארגון ותפעול שוק החשמל והגז הטבעי האזורי. הם מייעצים לרשויות האזוריות, מאשרים את תעריפי רשת ההפצה ומארגנים שירות תיווך שאליו יוכלו הצרכנים לפנות במקרה של בעיות עם הספק או עם מפעיל מערכת

ההפצה שלהם. כמו כן, הם רשאים להטיל קנסות מינהליים במקרה של הפרת ההוראות החוקיות. הארגונים ומטרתיהם מעוגנים על ידי צווים או פקודות מדינה.

בנושא מחירי הדיור קיים **איגוד המומחים הבלגים (ABEX)**. איגוד זה הוא אגודה מקצועית המוכרת על ידי משרד המעמד הבינוני. בתוך ה-ABEX קיימת ועדת מדד עלויות הבנייה, המורכבת מאדריכלים, מהנדסים, מודדים, מומחי נדל"ן ואנשי מקצוע נוספים מתחום הדיור. ועדה זו משקפת את מחירי עלויות הבנייה של בנייני מגורים ומפרסמת פיתוחים חדשים בתחום הדיור. חברי הוועדה אוספים נתונים על המחירים פעם בחצי שנה, בעיקר בתחום בנייני המגורים, ובוחנים את המחירים של חומרי הגלם, עלויות העבודה, עלויות המחקר והאגרות. על בסיס נתונים אלה מייצרת הוועדה פעמיים בשנה את מדד ABEX, המשקף את התפתחות עלויות הבנייה של בנייני המגורים.

4.3 צרפת

אין בצרפת גורם אחד העוסק ביוקר המחיה. הכלכלה בצרפת מתנהלת ככלכלת שוק, והעיקרון השולט הוא תמחור חופשי, ללא התערבות או שליטה של המדינה. עם זאת, בחלק מהמגזרים יש התערבות ישירה של המדינה, באמצעות משרד ממשלתי או על ידי רשות רגולטורית.

דוגמה להתערבות ישירה של המדינה: **מינהלת התחרות, הצרכנות ומניעת הונאות (DGCCRF)**. זוהי מינהלת הפועלת תחת משרד הכלכלה, ומטרתה לפקח על תנאי הסחר בין חברות במטרה להבטיח תנאי סחר הוגנים מול צרכנים. כרשות רגולטורית, המינהלת אמונה על המאבק בקרטלים ובהפרות של עמדות דומיננטיות, על בקרת מיזוגים ועל יחסי מסחר הוגנים בין ספקים ומפיצים.

דוגמה להתערבות של רשויות הרגולציה: מחירים בסקטורים מסוימים עשויים להיות כפופים לשליטת הרשות. לדוגמה, בתחום האנרגיה, המחירים נקבעים על ידי **הוועדה הרגולטורית לאנרגיה (CRE)**. דוגמה נוספת היא פיתוח מנגנונים מינהליים לפיקוח על **עליית שכר הדירה**, אך הם עדיין בשלב ניסיוני. חוק אלן מנובמבר 2018 נותן לשלטון המקומי אפשרות לשמר מסגרת שכירות למשך חמש שנים.

4.4 לטביה

בלטביה אין גוף יחיד העוסק בסוגיית יוקר המחיה.

השירותים הציבוריים מוסדרים על ידי רשות רגולטורית שהוקמה על פי חוק הרגולטורים לשירותים ציבוריים. בעת קבלת החלטות ובפעולות מינהליות, הרגולטור פועל באופן עצמאי ואוטונומי בביצוע תפקידיו שנקבעו בחוק, במטרה להגן על האינטרסים של המשתמשים ולקדם את פיתוח ספקי השירותים הציבוריים בהתאם לעקרונות הצדק, השקיפות, הנייטרליות, השוויון והמידתיות. תחום סמכותו של הרגולטור נקבע בחוק הרגולטורים של שירותים ציבוריים ובחקיקה של האיחוד האירופי.

אין בצרפת גורם אחד העוסק ביוקר המחיה. הכלכלה בצרפת מתנהלת ככלכלת שוק, והעיקרון השולט הוא תמחור חופשי, ללא התערבות או שליטה של המדינה.

אלה הענפים שבהם **המדינה מסדירה את אספקת השירותים הציבוריים: אנרגיה, תקשורת אלקטרונית, שירותי דואר, ניהול פסולת עירונית וניהול מים, ייצור סחורות, מתן שירותים ותשתיות**. שירותים אלו מוסדרים בחוקים ובתקנות המיוחדים לכל מגזר. השירותים הציבוריים הנתונים לרגולציה נקבעים בתקנת ממשלה.

הגוף שמקבל את החלטות של הרגולטור הוא מועצה המורכבת מחמישה חברים שנבחרו על ידי הסאימה (בית המחוקקים והנבחרים של לטביה) למשך חמש שנים, על בסיס הצעה של קבינט השרים. המועצה, מטעם הרגולטור, מקבלת החלטות ומוציאה אותן לפועל. אין להרחיק את הישב-ראש ואת חברי המועצה במהלך כהונתם, אלא במקרים המפורטים בחוק הרגולטורים לשירותים ציבוריים. יש גוף מנהלים הכפוף למועצה ומבצע את החלטותיה, והוא מכין נושאים ומסמכים לבחינה בישיבות המועצה, מיישם החלטות של המועצה ומבצע פעולות מינהליות מטעמה. הגוף המנהל מורכב מיחידות המייצגות כל מגזר המווסת על ידי המדינה, ומיחידות תומכות.

על פי חוק הרגולטורים לתועלת הציבור, הרגולטור ממלא את התפקידים הבאים:

- מגן על האינטרסים של התושבים ומקדם את פיתוח ספקי השירותים הציבוריים;
- קובע את מתודולוגיית חישוב התעריפים;
- נותן רישיון למתן שירותים ציבוריים או רושם ספקים של שירותים ציבוריים;
- בוחן מחלוקות בתיקים בהתאם לנהלים הקבועים בחוק;
- מקדם תחרות בענפים המוסדרים ומפקח שהשירותים הציבוריים עומדים בתנאי הרישיון, הוראות ההרשאה הכללית, דרישות איכות ספציפיות, הוראות טכניות, תקנים והוראות חוזה;
- על פי דרישת המשרדים האחראיים על המגזרים המוסדרים, הוא מספק להם מידע ומגיש להם המלצות בנושאים הנוגעים להסדרת השירותים הציבוריים;
- מיידע את הציבור על פעילויותיו ועל פעילויותיהם של ספקי שירותים ציבוריים;
- ממלא פונקציות אחרות המפורטות בחוקים מיוחדים של המגזר.

אפשר לחלק את תפקידי הרגולטור לשלושה תחומים עיקריים:

- הרגולטור אחראי על הנגישות והאבטחה של השירותים המוסדרים ועל הבטחת גישה בלתי מפלה וישירה לתשתיות; מאפשר למשתמשים בשירות לבחור בספק המתאים; מזהה פערים אפשריים ומציע שיפורים רלוונטיים בתקנות השוק.
- הרגולטור עוקב אחר יעילות המשאבים של ספק השירות ומוודא שהתעריפים מאושרים כלכלית, ומוודא שתעריף השירות קרוב לעלויות בפועל.
- הרגולטור מוודא שהשירותים הניתנים הם באיכות מספקת, כלומר מעלה את מודעות הציבור לתחרות אפקטיבית, נותן לו מידע ברור, נגיש ואובייקטיבי על איכות השירותים המסופקים על ידי סוחרים ספציפיים, ומעודד חידושים ושיפורים בדרישות האיכות הקיימות באמצעות תמריצים כלכליים ומשפטיים.

יושב-ראש הרשות הרגולטורית, או עובדיו המוסמכים לכך, רשאים לערוך דוח הפרות מינהליות לספק או למשתמשים, ולבדוק אותם על פי הנהלים הקבועים בקוד ההפרות המינהליות של לטביה. קוד ההפרות המינהליות קובע איזו פעולה או המנעות מפעולה יוכרו כהפרה מינהלית, ובמקרה הצורך אפשר להטיל עליו סנקציה מינהלית. הרגולטור גם רשאי לבקש ולקבל, ללא מפריע, מספקי ומשתמשי השירותים הציבוריים, ממוסדות המדינה ומהמשל המקומי, וכן מצד גורמים רשמיים, את המידע הנדרש לביצוע משימות אלה, ללא קשר לדירוג האבטחה שלהן. הרגולטור מבצע את תפקידיו באופן עצמאי, בנפרד ממוסדות השלטון המרכזי או השלטון המקומי, ואפשר לערער בבית משפט על החלטותיו.

4.5 קנדה

בקנדה אין גוף אחד שבוחן את נושא יוקר המחיה ברמה הפדרלית.

הרשות לסטטיסטיקות של קנדה אחראית על הפקת מדד המחירים לצרכן – כלי המודד שינוי מחירים על ידי השוואה לאורך זמן של עלות סל קבוע של סחורות ושירותים. לגוף זה אין סמכויות רגולטוריות. מדד המחירים לצרכן משמש כמה מחלקות, סוכנויות ותאגידים פדרליים כדי להתאים את המדיניות ואת התוכניות הציבוריות למציאות.

בנק קנדה הוא הבנק המרכזי של קנדה. הוא הוקם במסגרת חוק בנק קנדה, והוא אחראי על הסדרת האשראי והמטבע. כמו כן, באמצעות המדיניות המוניטרית אחראי הבנק על בקרת שיעור האינפלציה ושיעורי ההלוואות, והוא מדווח לפרלמנט של קנדה.

רגולטור האנרגיה בקנדה (CER) הוא סוכנות ממשלתית פדרלית עצמאית שנוצרה במסגרת חוק רגולציית האנרגיה הקנדית. הסוכנות מסדירה, מפקחת ואוכפת חוקים ותקנות רלוונטיים בתחום האנרגיה. כמו כן, היא אחראית גם על יבוא ויצוא אנרגיה (נפט, גז וחשמל).

תאגיד המשכנתאות והדיוור בקנדה הוא תאגיד פדרלי הבוחן את שוק הדיוור במדינה, המוסדר במסגרת חוק תאגידי המשכנתאות והדיוור בקנדה. מטרתו העיקרית היא הוזלת מחירי הדיוור. התאגיד מספק ומנהל תוכניות ויוזמות ממשלתיות, כמו אסטרטגיית הדיוור הלאומית, מימון שיפוץ לבתים, יחידות דיוור בר השגה, ביטוחי משכנתאות וכדומה.

נציבות הרדיו, הטלוויזיה והתקשורת הקנדית היא ערכאה מינהלית המפקחת על התקשורת ומסדירה אותה לטובת הציבור. המנדט שלה נובע מחוק השידור, חוק התקשורת וחוק קנדה נגד הספאם. בנוסף לכך, תחומי האחריות של הנציבות כוללים רישוי, קידום תקנות ועמידה בהן, קבלת החלטות על בעלות, אישור מכסים, עידוד תחרות ומתן מידע על שידור וטלקומוניקציה.

ברמה הפדרלית יש כמה **נציבויות מזון וחקלאות** (תאגידיים פדרליים). גופים אלה אחראים לרישיונות, להחלת מעשים ותקנות, ליוזמות רגולטוריות ולשליטה בייצור.

בקנדה אין גוף אחד שבוחן את נושא יוקר המחיה ברמה הפדרלית.

לדוגמה:

- **נציבות החלב הקנדית** אחראית על פעולות ותקנות הקשורות לשיווק של מוצרי חלב. הנציבות פועלת מתוקף חוק נציבות החלב הקנדית.
- **נציבות התבואה הקנדית** אחראית על כמות ושיווק הגרעינים בקנדה. היא פועלת מתוקף חוק הגרעינים בקנדה ותקנות הגרעינים בקנדה.

רשות התחרות של קנדה פועלת כסוכנות אכיפת חוק עצמאית, ומבטיחה כי עסקים וצרכנים קנדיים ישגשו בשוק תחרותי וחדשני. רשות זו היא מוסד פדרלי שהוא חלק ממשרד החדשנות, המדע והפיתוח הכלכלי בקנדה. כגורם אכיפת החוק, הרשות אמונה על יישום של החוקים האלה:

- חוק התחרות;
- חוק האריזות ותיוג צרכנים (מוצרים שאינם מזון);
- חוק תיוג טקסטיל;
- חוק סימון מתכות יקרות.

בין הפעילויות האנטי-תחרותיות שנחקרו על ידי הרשות: תיאום מחירים, ניצול לרעה של עמדה דומיננטית, מיזוגים וכדומה.

מטרת **מחלקת האוצר** היא לסייע לממשלת קנדה לפתח וליישם תוכניות כלכליות, פיסקליות, מיסוייות, חברתיות, ביטחוניות, בין-לאומיות ופיננסיות חזקות ובנות קיימא. אלה כמה מתפקידי המשרד:

- הכנת התקציב הפדרלי ועדכון תחזיות כלכליות ופיסקליות;
- פיתוח מדיניות וחקיקה בנושאי מיסים ותעריפים;
- פיתוח מדיניות וחקיקה במגזר הפיננסי.

מחלקת האוצר משותפת למשרד האוצר ולמשרד לשגשוג מעמד הביניים. האחרון הוא משרד חדש שהוקם בעקבות הבחירות הפדרליות האחרונות בסתיו 2019.

המחלקה לחדשנות, מדע ופיתוח כלכלי עוסקת בפיתוח כלכלי בכמה היבטים. המחלקה כוללת תאגידים וסוכנויות פדרליות בכמה תחומים, לרבות המשרד לענייני צרכנות.

4.6 ספרד

בספרד אין גוף אחד שבוחן את נושא יוקר המחיה. הגופים הרגולטוריים העיקריים בספרד האחראים באופן ישיר או עקיף על יוקר המחיה הם משרדי הממשלה, באמצעות מערך המדיניות המגוון שלהם, והנציבות הלאומית לשווקים ותחרות.

בספרד אין גוף אחד שבוחן את נושא יוקר המחיה.

אחת המטרות של **משרד הכלכלה** היא לכוון ולטפל במדיניות הכלכלית של המדינה, בין היתר באמצעות הערכת מיזוגים כלכליים, על פי חוק הגנת התחרות, והכנת הצעות החקיקה בנושא הגנת התחרות.

משרד המעבר האקולוגי: אחד המרכיבים העיקריים של יוקר המחיה במדינה הוא מחירי האנרגיה והחשמל. בעניין זה, אף שהמגזר פתוח לתחרות, החל המשרד לפתח מדיניות המכוונת להפחתת מחירי האנרגיה, ונשקלת התערבות או בקרה של מחירי האנרגיה, בעיקר למען צרכנים העשויים לאבד גישה לאנרגיה או לחשמל בשל מצבם הכלכלי.

4.7 בריטניה

בבריטניה **אין גורם אחד המפקח על יוקר המחיה**, ובאופן כללי רוב השירותים בבריטניה מנוהלים על ידי המגזר הפרטי בשוק חופשי. עם זאת, קיים פיקוח על שירותי מפתח עיקריים. **המשרד לסטטיסטיקה לאומית** מפיק נתונים לאומיים על המחירים הקיימים בשוק.

על כמה מחלקות ממשלתיות מוטלת האחריות למגזרים מסוימים, למשל: **משרד האוצר** מפקח על הכלכלה; **האגף לעסקים, אנרגיה ואסטרטגיה לתעשייה** אחראי למדיניות בשוק האנרגיה; **המחלקה לאיכות הסביבה, המזון והכפר** אחראית למדיניות בשוק המים; **משרד השיכון, הקהילות והשלטון המקומי** אחראי למדיניות הדיור.

מחירי הדיור במגזר הפרטי אינם מוסדרים או קבועים בחוק. הרגולציה על שכר הדירה בוטלה בבריטניה כבר בשנת 1989, אולם ביקוש גבוה בקרב הציבור לדירות באזורים מסוימים הוליד קריאות לחזרה לרגולציה, ובימים אלו מתקיים דיון בשאלה אם יש להחזיר את הרגולציה על שכר הדירה. בעיקרו של דבר, הדיון מתמקד ברגולציה של שכר הדירה במהלך תקופת השכירות, ולא בבקורות שיגבילו את שכר הדירה לפני השכירות.

שוק האנרגיה בבריטניה הוא בבעלות פרטית; כל ההכנסות של חברות ההפצה וההולכה מוסדרות על ידי **אופגם (Ofgem)**, הרשות הממשלתית המסדירה את שוק האנרגיה. הרשות הזו קבועה בחוק.⁵⁷ התחרות קיימת באספקת גז וחשמל בשוק המקומי.

ענף המים בבריטניה מוסדר על ידי **אופוואט (Ofwat)**, רשות המים הממשלתית – שאף היא קבועה בחוק – המסדירה את ענף המים והביוב המופרט באנגליה ובוויילס. תפקידיו העיקריים הם הבטחת הכלכלית של ענף המים והביוב המופרט באנגליה ובוויילס. תפקידיו העיקריים הם הבטחת החוסן לטווח הארוך של אספקת מים ומערכות שפכים, שמירה על האינטרסים של הצרכנים ופיקוח על כך שהחברות ממלאות את תפקידיהן ויכולות לממן את פעילותן. אופוואט קובעת בעיקר מגבלות על מחירי שירותי המים והביוב, תוך התחשבות בתוכניות השקעה (כמו בניית עבודות חדשות לטיפול בשפכים) ורווחיות היעילות התפעולית. הרשות קובעת בקרות אשר

⁵⁷ המקבילה הישראלית היא רשות החשמל.

למעשה מנהלות את המחירים לתקופות של חמש שנים. חברות מים בבריטניה הן אזוריות ובבעלות פרטית, למעט בסקוטלנד. יש לציין כי רמת הרגולציה בענף היא מושא לוויוכוחים פוליטיים בבריטניה בשנים האחרונות.

לבריטניה יש רשות תחרות עצמאית הנקראת **רשות התחרות והשווקים (CMA)**, והיא קבועה בחוק. חוק התחרות נועד לבלום פרקטיקות המערערות או מגבילות את התחרות לרעת הצרכנים, כמו ניצול לרעה של עמדת שוק דומיננטית, הסכמים אנטי תחרותיים בין פירמות, ומיזוגים או השתלטות שיביאו להקטנה משמעותית של התחרות. האחריות לאכיפת דיני התחרות מוטלת על רשות התחרות והשווקים. דוגמה לפעילותה של רשות התחרות: בשנים 2014 עד 2016 הרשות בדקה את התחרות בשוק אספקת האנרגיה וקבעה הסדרות בענף.

4.8 פורטוגל

בפורטוגל אין גוף אחד שבוחן את נושא יוקר המחיה, אך יש כמה גופים העוסקים בנושא זה ובוחנים את רמת המחירים.

הרשות המרכזית לסטטיסטיקה בפורטוגל מייצרת באופן עצמאי מידע סטטיסטי רשמי הרלוונטי לחברה, תוך קידום התיאום, הניתוח, החדשנות והפצת הפעילות הסטטיסטית הלאומית והבטחת אחסון נתונים. כחלק מעבודתה מספקת הרשות מידע מחירים לצרכן. המדד מספק כלים הבנויים על נתונים שנאספו, ומאפשר חיפוש מחירים אינטראקטיבי באינטרנט. עיכוב של העברת נתונים, או אי-העברתם, מרשויות אל הרשות המרכזית לסטטיסטיקה נחשבים לעבירה מינהלית חמורה, המתורגמת לעונש כספי על פי חוק המערכת הסטטיסטית הלאומית. החוק מגדיר את הבסיס הכללי של המערכת הסטטיסטית הלאומית.

רשות התחרות אחראית על הבטחת קיומם של כמה כללים המפקחים על אכיפת התחרות והשמירה עליה, ולשם כך יש לה סמכויות להפעיל סנקציות על הפיקוח והרגולציה, מכוח חוק התחרות הפורטוגזית. הרשות פועלת בכל תחומי הכלכלה, בתיאום עם הרגולטורים הרלוונטיים. במסגרת סמכויות הרשות להציע חוקים למוסדות המוסמכים ולאשר תקנות הנדרשות לאכיפת סביבה תחרותית, היא מספקת המלצות והוראות כלליות לגבי נהלים מגבילים; מקדמת מחקרים וימי עיון בנושאים הקשורים לתחרות ולניתוח שווקים; מאשרת קודי התנהגות ושיטות עבודה מומלצות המקדמות תחרות במשק; מזהה וחוקרת פרקטיקות הפוגעות בתחרות החופשית ואוספת מידע לגביהן באמצעות מחקרים, סקרים ודיונים; בודקת אם פרקטיקות אלה אינן מנוגדות לחוקי תחרות. אם כן, הרשות מטילה סנקציות או מפעילה אמצעי מניעה. כמו כן, בסמכות הרשות להחליט על מיזוגים ורכישות.

בשוק האנרגיה, **הרשות הרגולטורית לשירותי אנרגיה (ERSE)** ממונה על הסדרת החשמל והגז הטבעי ומנוהלת לפי תקנות שאושרו על פי חוק. מטרות פעילות ה-ERSE הן: הגנה על האינטרסים של הצרכנים, ובמיוחד על הלקוחות הפגיעים, בכל הקשור למחירים, לאיכות השירות ולגישה למידע; הבטחת קיומם של תנאי איזון כלכלי באמצעות פעילויות מגזרים

בפורטוגל אין גוף אחד שבוחן את נושא יוקר המחיה.

המוסדרים לטובת הציבור, כאשר הם מנוהלים כראוי ויעיל; קידום התחרות בשוקי האנרגיה ועידוד שימוש יעיל באנרגיה והגנה על הסביבה. שוק האנרגיה הפורטוגלי עבר ליברליזציה, ותמו התעריפים המוסדרים עבור צרכני חשמל וגז פורטוגלי. כדי לעזור לצרכנים בתהליך החלפת הספק והשוואת המחירים בשוק, מספקת הרשות רשימה של כל החברות הפועלות בשוק, וכן סימולטור מקוון להשוואת מחירים.

בנוסף לכך, **משרדי הממשלה** מעבירים רפורמות שיסייעו להתפתחות ולהמרצת הכלכלה. חלק מהצעדים האלה הם שינויים במיסוי, אשר בדרך כלל נדונים ומיושמים בתקציב המדינה השנתי. שינויים אלו עשויים בסופו של דבר להשפיע על העלות הסופית של המוצרים, כגון גובה המע"מ.

4.9 הולנד

בהולנד אין גורם אחד העוסק בסוגיית יוקר המחיה.

הלשכה הלאומית לסטטיסטיקה (CBS) מספקת נתונים ומידע סטטיסטי אמין במטרה להפיק תובנות בנושאים חברתיים, ובכך תומכת בדין ציבורי, בפיתוח מדיניות ובקבלת החלטות תוך תרומה לשגשוג, לרווחה ולדמוקרטיה. חוק הסטטיסטיקה הוא הבסיס החוקי של ה-CBS, ותקנת הגנת המידע הכללית של האיחוד האירופי (GDPR) וחוק יישום ה-GDPR קובעים מה מותר ומה אסור ביחס לנתונים אישיים.

ה-CBS בהולנד הוא רשות מינהלית אוטונומית, המבצעת משימות ציבוריות ופועלת באופן עצמאי ולא תחת סמכותו הישירה של משרד ממשלתי. שר הכלכלה אחראי על התקציב ועל התנאים הרלוונטיים, בעוד ה-CBS ממומנת מתקציב המדינה.

4.10 אסטוניה

באסטוניה אין גורם ממשלתי או רגולטורי שתפקידו לבחון או להסדיר את יוקר המחיה ואת רמות המחירים. עם זאת, יש גורמים רבים המוסמכים לטפל בנושא באופן ישיר או עקיף.

משרד האוצר הוא הגוף הממשלתי העיקרי שממונה על יישום מדיניות מיסוי, מדיניות פיננסית ומדיניות פיסקלית ועל קביעת יעדים כלכליים. תחומי הפעילות של המשרד כוללים:

- תכנון ויישום המדיניות הפיסקלית של המדינה;
- תכנון מדיניות מיסוי ומכס ושמירה על מערכת מס יציבה;
- ביצוע ניתוח כלכלי ותחזית כלכלית;
- פיתוח השירות הציבורי;
- הקצאת הנכסים וההתחייבויות הכספיות של המדינה, סיוע חוץ והלוואות שניתנו למדינה;
- תכנון ותיאום של מדיניות הנדל"ן וההשתתפות של המדינה;
- ארגון ותיאום של יישום מערכת בקרה פנימית ממשלתית ושל הפעילות המקצועית של מבקרי הפנים.

בהולנד אין גורם אחד העוסק בסוגיית יוקר המחיה.

המטרה העיקרית של **משרד הכלכלה והתקשורת** היא להגדיל את התחרותיות של חברות אסטוניות, ובכך גם את שגשוג הציבור. המשמעות היא גם שמירה על יוקר המחיה ברמה המתאימה. תחומי פעילות המשרד כוללים:

- פיתוח תוכניות לאומיות בתחומי אחריות ממשלה ואבטחת התיאום שלהן עם תוכניות רב-לאומיות שונות; ארגון המימון לשם כך; יישום והערכת הביצועים של תוכניות כאלה;
- קידום שיתוף פעולה עם משרדים אחרים בהכנת תוכניות המתמקדות בסוגיות הפיתוח הכלכלי הלאומי;
- הצעת אפשרויות להליכים משפטיים ופעולות משפטיות למגוון התחומים שבתחום האחריות של המשרד, כולל מילוי תפקידים שהוקצו על ידי הליכים אלה.

תחומי הפעילות של המשרד כוללים גם את תחום הבנייה והדיור ואת תחום האנרגיה.

בשוק הדיור, המשרד פועל להרחבה של מדיניות הדיור הקיימת, בעיקר על שמירת מלאי הדיור הבר-קיימא. עם זאת, חשוב לציין כי על פי החוקה ולפי חוק ארגון השלטון המקומי, השלטון המקומי אחראי על ארגון מגזר הדיור והשירותים בשטחי השיפוט שלו. באחריות המדינה לספק תנאים בשוק הדיור שיאפשרו לאלה הזכאים להנחות במגורים מטעם המדינה ולדיירים נוספים לפתור את בעיות הדיור שלהם בצורה עצמאית ככל האפשר. דבר זה מתקיים באמצעות תקנות משפטיות, ארגון מוסדי ואמצעי תמיכה. כמו כן, המדינה משתפת פעולה עם ארגוני גג שונים למען פיתוח תחום הדיור.

אסטוניה שמה לה למטרה לבסס שוק פתוח ותחרותי בכל ענפי האנרגיה, כך שהמחיר הקיים הוא תוצאה של תחרות בין כמה ספקים. כדי שזה יעבוד, המשרד מתמקד בפיתוח תשתיות אנרגיה החורגות מגבולות המדינה. לדוגמה, בשנת 2014 הושק כבל החשמל EstLink2, שהביא את קיבולת חיבור החשמל הכוללת בין אסטוניה לפינלנד ל-1,000 מגה וואט. קו זה מבטיח יכולת מספקת של חיבורים להפעלה יעילה של שוק החשמל, ותנועה בלתי מוגבלת של חשמל בין המדינות הבלטיות והנורדיות.

רשות התחרות באסטוניה מפקחת בעיקר על התחרות בשוק הגז הטבעי, על ההסקה המחוזית, על שירותי הדואר, על אספקת המים הציבורית, על הביוב ועל מסילות הברזל. מחלקת הפיקוח של אגף התחרות מנהלת הליכים המתייחסים להסכמים העלולים להגביל תחרות, והליכים הקשורים לפעילותן של חברות הנמצאות בעמדות דומיננטיות בשוק. בשל אופיו הספציפי של המשטר המשפטי באסטוניה, ההליכים בתיקים אלו נבדקים בכמה דרכים, תלוי בנסיבות המקרה ובסוג ההפרה, ונעים בין הליכים מינהליים לתיקים פליליים נרחבים הנדונים בבתי המשפט. כמו כן, הרשות מנתחת את מצב התחרות במגזרים הכלכליים לסוגיהם, ובמידת הצורך מציגה למשרדים המתאימים הצעות לשיפור מצב התחרות. הרשות נמצאת תחת משרד המשפטים.

באירלנד אין גוף יחיד העוסק בסוגיית יוקר המחיה.

דוגמה לתיאור עבודתה של רשות התחרות האסטונית היא שמירת התחרות בתחום החימום. האחריות לארגון תחום החימום מוטלת על השלטון המקומי, שתפקידו להקים אזורי חימום מחוזיים ולנהל את השירותים הנלווים להם. על פי החקיקה המסדירה את תחום הסקה המחוזית, מפעילי חלוקת החום יידרשו להבטיח אספקת חום יעילה, אמינה ובטוחה העונה על הדרישות והצרכים הסביבתיים של הצרכנים במחיר מוצדק. על פי סעיף 9 לחוק החימום המחוזי, מפעילי חלוקת החום יידרשו ליצור הרמוניה בין התשלום המרבי שמחויב עבור אנרגיה תרמית הנמכרת לצרכנים לבין רשות התחרות האסטונית. לצורך הרמוניה של מחירים, רשות התחרות האסטונית תקפיד מעל לכול על עקרון התשלום המרבי שמחויב עבור אנרגיה תרמית, המבוסס על עלות, אף שיש להצדיק את ההוצאות המיועדות לייצור ולהפצה של אנרגיה תרמית.

בנוסף לכך, יש עוד משרדי ממשלה (למשל **משרד החקלאות**, מחלקות מסוימות **במשרד לאיכות הסביבה** ומחלקות מסוימות **במשרד הרווחה**) וכמה רגולטורים, כמו **הרשות לפיקוח פיננסי**, אשר להם הסמכות ליזום רפורמות מבניות שמטרתן להגביר את התחרות ולהוזיל מחירים בתחומם.

ניתוחים סטטיסטיים וניתוח נושאים הקשורים ליוקר המחיה נאספים ומועברים בעיקר על ידי שני ארגונים: **המרכז לסטטיסטיקה של אסטוניה (SE) והמכון האסטוני למחקר כלכלי (EKI)**. המרכז לסטטיסטיקה של אסטוניה הוא סוכנות ממשלתית שתפקידה לספק למוסדות ציבור, לקהילות עסקים ומחקר, לארגונים בין-לאומיים ולאנשים פרטיים מידע אמין ואובייקטיבי על המצב ועל המגמות הכלכליות, הדמוגרפיות, החברתיות והסביבתיות באסטוניה. זהו המרכז הראשי באסטוניה לאיסוף נתונים ולניתוחם, והוא אמון גם על ניהולם במדינה. המטרה העיקרית של המכון האסטוני למחקר כלכלי היא לתרום לפיתוח המשק האסטוני באמצעות המחקר. המכון נמצא בבעלות לשכת המסחר האסטונית, והוא אוסף נתונים חברתיים-כלכליים, מעבד ומנתח אותם באופן המאפשר להסיק מסקנות באיכות גבוהה ברמת המקרו, כדי לקבל החלטות מיקרו-כלכליות. מידע זה זמין לרכישה מהמכון, ומטרתו לאפשר למנהיגים וליזמים לקבל החלטות מתאימות בשווקים לסוגיהם.

4.11 אירלנד

באירלנד אין גוף אחד העוסק בסוגיית יוקר המחיה.

הרשות המרכזית לסטטיסטיקה (CSO) אחראית על מדידת יוקר המחיה ורמת המחירים. מטרת הרשות היא לאסוף, לנתח ולהנגיש סטטיסטיקה על תושבי אירלנד, על החברה ועל הכלכלה. באופן ספציפי, המנדט שלה נקבע בחוק הסטטיסטיקה בשנת 1993.

ברמה הלאומית, הסטטיסטיקה הרשמית של ה-CSO משמשת לקבלת החלטות במגוון תחומים, ובהם בנייה, בריאות, רווחה, איכות הסביבה וכלכלה. ברמה האירופית, הרשות מספקת תמונה מדויקת של הביצועים הכלכליים והחברתיים של אירלנד, ומאפשרת השוואה בין אירלנד

למדינות אחרות. הכלי העיקרי שמאפשר לרשות המרכזית לסטטיסטיקה לבחון את רמת המחירים הוא סקר מדד המחירים לצרכן, המודד את השינוי ברמת המחירים הממוצעת של מוצרי צריכה ושירותים. כלי זה מעוגן על ידי בסיס חוק לאומי [ו.ס. מס' 313/2017 – סטטיסטיקה (סקר המחירים לצרכן)] ובסיס חקיקתי אירופי [(תקנת האיחוד האירופי 2016/792 בנושא המדד ההרמוני של מחירי הצרכן (HICP))].

4.12 אוסטריה

באוסטריה אין גוף ממשלתי או גורם רגולטורי אחר שתפקידו לבחון את יוקר המחיה ואת רמות המחירים.

מחירי המזון אינם כפופים לתקנות או לפיקוח. עלות הדיור בשכירות מוסדרת בחלקה על ידי כמה דיני שכירות. על הדיירים עצמם מוטל במקרה הצורך לבקש אכיפה של חוק שכר הדירה באמצעות תביעה. הגוף היחיד שיכול להיחשב כגורם רגולטורי במובן הרחב בתחום האנרגיה הוא **E-Control**, שתפקידו מאפשר אכיפה מסוימת בשוק האנרגיה החופשי. גוף זה יכול להוציא הנחיות פרוצדורליות המיועדות לשחקנים שהפרו את ההוראות החוקיות בשוק זה. עם זאת, מחירי האנרגיה באוסטריה למעשה אינם מוסדרים.

4.13 שבדיה

בשבדיה אין גורם שתפקידו לבדוק את ויסות יוקר המחיה. באופן כללי מחירי המזון אינם כפופים לתקנות או לפיקוח, ואין גוף אחד שיש לו סמכות גורפת לבחון את יוקר המחיה, אולם יש כמה משרדים ורשויות ממשלתיות המעורבים ברמות שונות כדי לספק בסיס למעקב וליזמות מדיניות עתידיות בנושא יוקר המחיה בשבדיה.

באוסטריה אין גוף ממשלתי או גורם רגולטורי אחר שתפקידו לבחון את יוקר המחיה ואת רמות המחירים.

המשרד הסטטיסטי הארצי הוא סוכנות ממשלתית המספקת נתונים סטטיסטיים לצורך קבלת החלטות, דיונים ומחקרים. הנתונים הסטטיסטיים שהסוכנות מפיקה מבוססים ברובם על מידע מסקרים של ארגונים, של סוכנויות ממשלתיות ושל אנשים פרטיים. המשרד הסטטיסטי הארצי קובע את המדד הנפוץ והידוע ביותר של אינפלציה בשבדיה: השינויים במדד המחירים לצרכן (CPI). מדד המחירים לצרכן מודד את מגמת המחירים הממוצעת לכל הצריכה המקומית הפרטית על בסיס המחירים שהצרכנים משלמים בפועל. מדד המחירים לצרכן הוא המדד הסטנדרטי לפיצויים וחישובי אינפלציה בשבדיה. מטרתו להראות את שינויי המחירים הכלליים בין המוצרים שצרכים משקי בית במדינה. מדד נוסף לאינפלציה הוא ה-CPI-F (מדד המחירים לצרכן עם ריבית קבועה). מדד זה מראה את אותם השינויים במחירים שמראה מדד המחירים לצרכן, אך ללא ההשפעות הישירות של שינויים במדיניות המוניטרית. מאז ספטמבר 2017 מחליף מדד ה-CPI-F את מדד ה-CPI כמשתנה יעד האינפלציה של הבנק המרכזי. המשרד הסטטיסטי הארצי קובע גם שני מדדים נוספים של אינפלציה שאינם קשורים למדד: מדד המחירים לצרכן ללא אנרגיה (CPI-F-XE), שלא כולל את מוצרי האנרגיה, ומדד המחירים לצרכן עם מס קבוע (CPI-F-CT), שבו הסובסידיות והמיסים המוטלים על הצרכנים נשמרים קבועים. כל

מדדי האינפלציה שקובע המשרד לסטטיסטיקה מבוססים על אותם נתוני מחירים כמו מדד המחירים לצרכן.

רשות התחרות השבדית היא סוכנות ממשלתית הפועלת לשמירה על התחרות ולפיקוח על הרכש הציבורי בשבדיה. היא פועלת למען תחרות יעילה במגזר הפרטי והציבורי לרווחת הצרכנים, וכן למען רכש ציבורי יעיל לטובת החברה. הערכים המרכזיים של הרשות קשורים לסדרי העדיפויות של ממשלת שבדיה. התחרות בשבדיה תוגבל במקרה שחברות מקבעות מחירים או מונעות כניסה של חברות חדשות לשוק. הרשות פועלת מתוקף חוק התחרות השבדי ואמנת האיחוד האירופי. חוק התחרות השבדי, וכן כללי התחרות של האיחוד האירופי, מכילים שתי הוראות עיקריות: איסור על שיתוף פעולה אנטי תחרותי, ואיסור שימוש לרעה בעמדה דומיננטית.

סוכנות הצרכנות השבדית היא סוכנות ממשלתית שתפקידה לשמור על האינטרסים של הצרכנים. הממשלה והפרלמנט קובעים לסוכנות את יעדי מדיניות הצרכן ואת המדיניות.

בראש סוכנות הצרכנות השבדית עומד המנכ"ל, שהוא גם נציב תלונות הציבור. הוא יכול לייצג אינטרסים צרכניים מול עסקים ולנקוט צעדים משפטיים בבית המשפט. הנציב מנציח כי חברות יצייתו לחוקים המתאימים, ומוודא את בטיחות המוצרים והשירותים. הוא מקבל תלונות מצרכנים ומספק לצרכנים הדרכה לרכישה עצמאית של סחורות ושירותים ממדינות באיחוד האירופי. כמו כן, הנציב משגיח על התפתחויות בשוק ואחראי לזהות בעיות צרכניות בשווקים שונים. הסוכנות מפעילה שירות בשם "שלום הצרכן", המספק מידע ארצי ומאפשר יצירת קשר עם הסוכנות בשאלות העוסקות בקניית סחורות ושירותים, בתנאי חוזה, בהגשת תלונה, ברכישה משיקולים סביבתיים ובנושאים נוספים שהצרכן זקוק להם. יחידה נוספת בסוכנות היא יחידת ה-ECC (רכישת סחורות ושירותים חוצי גבולות בתוך האיחוד האירופי), שתפקידה לספק לצרכנים מידע וייעוץ בעת רכישת סחורות ושירותים ממדינות אחרות באיחוד האירופי, מנורבגיה ומאיסלנד. סוכנות הצרכן השבדית גם מכווינה את הפונים אליה ליועצי הצרכנות של העיריות במדינה.

סוכנות הצרכנות השבדית מבצעת חישובים על היקף ההוצאות של משקי הבית מאז 1978. הנורמה הלאומית היא אמת מידה זהה לכל המדינה, והיא כוללת עלויות של חלק מההוצאות הפרטיות, כגון עלויות מזון, בגדים והיגיינה. חישובים אלו הם התשתית בקבלת ההחלטות של הממשלה בנושא סיוע סוציאלי, והם משמשים גם לצורך הדרכה והכוונה בעיריות, בבנקים ובמגזרים פרטיים אחרים. אדם שאינו מסוגל לספק את צרכיו או להשיגם בדרך אחרת, זכאי לסיוע של ועדת הרווחה בפרנסתו ובמחייתו. הטבה זו ניתנת על ידי השירותים החברתיים בעירייה, הן לאנשים בודדים והן למשפחות.

בשבדיה החשמל והגז הטבעי נקנים ונמכרים בשוק תחרותי פתוח וחופשי, ולא נדרש אישור למכירת חשמל או גז טבעי ללקוחות. אף על פי ששוקי החשמל והגז הטבעי חופשיים, הם עדיין מאופיינים בריכוזיות גבוהה ובמספר מצומצם של מפעילים גדולים.

בשוקי האנרגיה השבדית קיים גוף רגולטורי – סוכנות ממשלתית במשרד התשתיות בשם **הפיקוח על שוקי האנרגיה השבדית**. הסוכנות מפקחת על שוק החשמל, הגז הטבעי והחימום המחוזי בשבדיה, והאחריות העיקרית של הפיקוח היא שיפור תפקודם ויעילותם של שווקים אלה. הפרלמנט השבדי והממשלה קובעים את המשימות ואת התקציב של הפיקוח. תפקיד הסוכנות הוא להסדיר את פעולות המונופול ברשתות החשמל והגז הטבעי ולעקוב אחר התחרות בשוקי האנרגיה. עבודתה נועדה לתרום לרשת אספקה אמינה, לשוקי אנרגיה מתפקדים היטב ולמודעות צרכנית. הסוכנות מפקחת על שוקי החשמל, ההסקה מרחוק והגז הטבעי ומפתחת אותם, במטרה לחזק את עמדת הלקוחות ולהבטיח את הצורך של החברה בהפצת אנרגיה יעילה ומסחר באנרגיה. הפיקוח מסייע לצרכני החשמל בשבדיה לבחור ספק חשמל. כמו כן, הסוכנות מפקחת על ציות לחוקים ולתקנות בענף שוקי האנרגיה, כמו חוק החשמל, חוק הגז הטבעי, חוק הסקה מחוזית, חוק הצינורות וחוק אישור חברות רשת חשמל לרשת, ונותנת הסמכה לחברות מסוימות לעסוק בגז טבעי. פעולות אלו נתונות גם כן לרגולציה רחבה של האיחוד האירופי.

בנושא הדיור קיימת בשבדיה **המועצה הלאומית לשיכון, בניין ותכנון**. המועצה היא סוכנות ממשלתית מרכזית המורכבת מעובדי משרד האוצר, והיא אוספת נתונים וסטטיסטיקות כדי לתאר, להבין, לחזות טוב יותר את השוק הדיור ולהציע הצעות מדיניות. המועצה מפקחת על תכנון ערים ומדינות מנקודות מבט חקיקתיות, פרוצדורליות ואדריכליות באמצעות ביצוע חוק התכנון והבנייה, הקוד הסביבתי וחוק האחריות העירונית למתן דיור.

אלה תחומי פעילותה העיקריים:

- ניתוח שוק הדיור: הרשות עוקבת אחר התפתחות שוק הדיור, מגמות הגירה מקומיות ותנודות חברתיות אחרות, במטרה לקבל תחזיות מוסמכות שיסייעו בקבלת החלטות פוליטיות. בהתאם לכך היא מחלקת סובסידיות ומנפיקה ערבויות אשראי;
- פיקוח על תקנות בנייה: הרשות מוודאת שהתקנות אינן נוגדות את השוק הפנימי של האיחוד האירופי, ומתפקידה להודיע על כל תיקון לנציבות האירופית;
- פיקוח על תכנון עירוני וכפרי: בשבדיה התכנון העירוני והכפרי המסורתי כפוף בעיקר לאחריות עירונית. לכל אחת מ-290 העירוניות יש תוכנית מקיפה ועדכנית, המתארת את החזון העירוני וכיצד היא צריכה להתפתח.

כמו כן, המועצה עורכת מחקר שנקרא **סקר שוק הדיור**. המחקר נעשה על פי בקשת העירוניות, ומתואר בו המצב של שוק הדיור בעירייה. סקר שוק הדיור הוא סקר שכל העירוניות ממלאות בתחילת כל שנה, ותוצאותיו מתפרסמות בהמשך אותה שנה. הרשויות העירוניות הן האחראיות העיקריות על אספקת דיור לתושבים. חברות הדיור בבעלות עירונית הן הכלי הטבעי שיש

לרשויות העירוניות כדי להבטיח שלתושבים המתגוררים בהן יש קורת גג. שכר הדירה לדירות מגורים נקבע בדרך כלל באמצעות משא ומתן. המשא ומתן מתנהל בין בעל הבית וארגון דיירים, המזוהה בדרך כלל עם איגוד הדיירים השבדי. אין בהליכים אלה מקום לבעלי עניין ציבוריים כמו הממשלה והעיריות. במשא ומתן יש בדרך כלל שתי נקודות מוצא: ערך הדירות ושינויים בעלות הבנייה והניהול של הדיור. ערך הדירות מבוסס על האופן שבו הדיירים מעריכים בדרך כלל מאפיינים כמו סגנון הדירה, יתרונותיה, המיקום, הסביבה, איכות ניהול הנכס וכדומה. המשא והמתן הקיבוצי מתנהל בדרך כלל אחת לשנה, ולפעמים הצדדים אינם מגיעים להסכמה. אם המשכיר הוא חברת דיור עירונית ציבורית, המחלוקת מופנית לוועדת שוק השכירות לתיווך, ושם מתקבלת ההחלטה על העלאת שכר הדירה.

4.14 ליטא

בליטא אין גורם אחד העוסק בסוגיית יוקר המחיה.

המטרה העיקרית של **בנק ליטא** היא לשמור על יציבות המחירים. הבנק שואף לשמור על יציבות המערכת הפיננסית, ולפיכך עוקב ובודק כל העת אחר נקודות תורפה במערכת ונוקט אמצעים כדי להגן עליהן. הבנק לא רק מבצע ניתוח של המערכת הפיננסית, אלא גם מפחית באופן פעיל את האיומים עליה, ובכך מיישם מדיניות מקרו-יציבותית. לרשותו של הבנק מגוון רחב של מכשירים יציבותיים המסייעים להפחתת חוסר האיזון והשפעתו על המערכת הפיננסית. מכשירים אלו כוללים את תקנות ההלוואות האחראיות, הגבלת החבות של משק הבית, ורזרבות הון מחויבות המיושמות על בנקים לשם הגברת חוסן המערכת הפיננסית. הבנק מכין ומפרסם ביקורות על יציבות פיננסית, סקרי מוסדות פיננסיים, ארגונים, משקי בית ומשתתפים נוספים משוק הנדל"ן, וכן מידע נוסף הקשור ליציבות פיננסית. הבנק גם מעריך באופן קבוע עד כמה המערכת הפיננסית עמידה בפני זעזועים פנימיים וחיצוניים.

בליטא אין גורם אחד
העוסק בסוגיית יוקר
המחיה.

כל המחירים במשק הם מחירי שוק חופשי, מלבד כמה חריגים: המחירים בשוק החשמל והגז, שאופיינו בעבר על ידי מונופול טבעי, אך נמצאים כיום בתהליך של ליברליזציה ושילוב.

המועצה הרגולטורית לאנרגיה (VERT) מגבשת רגולציה כלכלית וטכנית ותפקודי פיקוח ובקרת השוק של שוק האנרגיה. מומחי המועצה מעריכים את ההיתכנות הכלכלית של עלויות מוסדרות, את האמינות הטכנית והבטיחות של המתקנים, את הצורך בהשקעה וכדומה. כמו כן, המועצה עורכת הערכה טכנית וכלכלית של השקעות של חברות האנרגיה. השקעות יעילות והכרחיות מספקות לצרכנים שירותים אמינים ובטוחים במחירים המשתקפים במחיר הסופי.

המחלקה הליטאית לסטטיסטיקה אוספת נתונים במטרה לספק לנבחרי ציבור, לתקשורת ולציבור הרחב נתונים סטטיסטיים על רמת המחירים, הרווחה החברתית, איכות החיים, תנאי החיים, הזכויות הסוציאליות וכדומה. המחלקה אוספת נתונים על מחירים בכ-18 ערים ועירות עבור הסקר הסטטיסטי על מחירי מוצרי צריכה ושירותים. על פי חוק הרפובליקה של ליטא בנושא

סיוע סוציאלי למשפחות בעלות הכנסה נמוכה, משרד הביטוח הלאומי והעבודה נוקט מדיניות של סיוע סוציאלי על בסיס אותם נתונים סטטיסטיים.

כמו כן, על פי החוק שהוזכר לעיל, משפחות ותושבים יחידים שאינם יכולים לספק לעצמם תנאי מחיה מספקים זכאים לסיוע כספי, כגון תנאים סוציאליים ופיצויים על עלויות חימום הבית, מים חמים, מים לשתייה ועוד.

5. דיון

מהסקירה המשווה עולה כי **בכל המדינות המפותחות שנסקרו לא קיים גוף יחיד המתכלל ומטפל בנושא יוקר המחיה**. במדינות רבות, בדומה לישראל, **רשות התחרות** היא גורם מרכזי בסקירת המצב הקיים ובשמירה ופיקוח על השוק החופשי ועל רמת המחירים בו, **והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה** היא הגורם העיקרי הממונה על מדידת רמת המחירים.

במדינות אחרות האחריות מוטלת על משרד הכלכלה או על מחלקות המשותפות למשרד האוצר ולמשרד הכלכלה, כפי שמפורט לעיל. כמו כן, בנושא האנרגיה, המים והדיור יש התערבות רגולטורית במדינות רבות, לרוב באמצעות רשויות ממשלתיות שתפקידן לפקח על תחום מסוים ופועלות מתוקף חוק. דוגמות לגופים ייעודיים לבחינת רמת המחירים מנקודת מבטו של הצרכן, שיש להם גם יכולת לפעול בשטח, הן סוכנות הצרכנות בשבדיה ובוחן המחירים.

בדצמבר 2013, בעקבות פעילות ועדה ציבורית, חוקק בישראל חוק הריכוזיות, שמטרתו לטפל בריכוזיות כלל-משקית (לא בענף מסוים). החוק נועד ליישום משנת 2014 עד דצמבר 2019, ויש לו השפעה על יוקר המחיה.⁵⁸

יש כמה סוגיות לדיון בנושא יוקר המחיה בישראל, כמפורט להלן:

חוסר בנתונים: חסרים נתונים על מדדי מחירים של שירותים פיננסיים והוצאות של משק בית, כגון ריביות, עמלות ודמי ניהול. עלות שירותים פיננסיים, למשל תשלומי ריבית על הלוואות, היא מרכיב בהוצאות משק הבית המשפיע באופן ישיר על הצריכה הפרטית השוטפת שלו. חוסר במדד מחירים בנושא מקשה על המעקב, בעיקר לנוכח רפורמות שנעשו בשנים האחרונות בשווקים הפיננסיים, וקיים צורך במעקב אחר תוצאותיהן.

בכל המדינות המפותחות שנסקרו לא קיים גוף יחיד המתכלל את נושא יוקר המחיה ומטפל בו. במדינות רבות רשות התחרות היא גורם מרכזי בסקירת המצב הקיים, והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה היא הגורם העיקרי האמון על מדידת רמת המחירים.

⁵⁸ להרחבה: נעם בוטוש, יישום חוק הריכוזיות וניתוח ההשפעות הכלכליות על המשק, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מסמך בהכנה.

חסור תכלול: בענפים רבים נדרשת מדיניות הרמונית מצד כמה גורמים ציבוריים במטרה להוביל לירידת מחירים, אולם לעיתים חסר תכלול ואין שיתוף פעולה בין הרשויות לצורך גיבוש המדיניות ויישומה.⁵⁹

חסרים בבחינת השלכות: כמפורט בסעיף 3.2 לעיל, בשנים האחרונות מיושמת מדיניות שנועדה לבחון את ההשפעות של רגולציות חדשות על המגזר העסקי (RIA). אולם, המדיניות לא מיושמת באופן מלא על כל השינויים במדיניות הממשלה העשויים להשפיע על רמת המחירים ועל יוקר המחיה, כגון מיסים, אגרות ומכרזים.⁶⁰ לדוגמה, רשות שדות התעופה עורכת מעת לעת מכרזים להשכרת שטחי מסחר בנתב"ג תוך נסיון למרב הכנסות, ונותנת משקל נמוך להשלכות על יוקר המחיה, כלומר למחירי המוצרים הנמכרים בנתב"ג.⁶¹ בבדיקה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת עלה כי אגרות רכב בישראל גבוהות בשיעור משמעותי מהאגרות במדינות מפותחות.⁶²

חסור במעקב שיטתי: חלק מרגולטורים אינם נדרשים לפרסם, ולפיכך גם לא מפרסמים, דוח שנתי על פעילותם בכלל, ובתחום רמת המחירים ויוקר המחיה בפרט. לכן אי-אפשר לעקוב באופן רב-שנתי שוטף אחד המדיניות בנושא ואחר התוצאות בפועל.

מחירים מפוקחים לא שוקיים: במקרים רבים נקבעים על ידי הממשלה ורשויות ציבוריות מחירים באופן לא שוקי, אלא לפי חישוב עלויות של הגורם המייצר (קוסט פלוס), למשל במחיר הארנונה (לפי השינוי בשכר עוברי רשויות מקומיות, במחיר החשמל (לפי השינוי בעלויות אנרגיה ובשכר עובדי חברת החשמל), במחיר המים (לפי השינוי בשכר עובדי מקורות ותאגידי המים) ובמחיר החלב הגולמי (לפי השינוי בעלויות הייצור של הרפתנים). גם מחירים מפוקחים לעשרות מוצרים ושירותים נקבעים על בסיס שיערוך עלויות של היצרנים ולא באופן שוקי (מחירים של מוצרי מזון, בנדין, נסיעה במונית ועוד).

⁵⁹ להרחבה: בת חן רוטנברג, תיאור וניתוח משק החלב בישראל ובמדינות המפותחות, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ינואר 2020.

⁶⁰ אהוד בקר, תנאי סף להערכת השפעות רגולציה (RIA) ופטור מחובת RIA: מבט משווה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ינואר 2020.

⁶¹ להרחבה: איתמר מילרד, תיאור וניתוח אגרות רשות שדות התעופה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרץ 2017.

⁶² להרחבה: נטע משה, תשלום אגרות כשירות תנועה לרכב (טסט) סקירה משווה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נובמבר 2016.